

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

Sijaissisarusten tuen tarve ja laatu

Pohjois-Karjalassa

Selvitys PePPi-hankkeelle

Paula Hirvonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

03 / 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Paula Hirvonen	Sivumäärä 50 ja 3 liitesivua
Työn nimi Sijaissisarusten tuen tarve ja laatu Pohjois-Karjalassa – Selvitys PePPi-hankkeelle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Kari Keuru	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja PePPi-hanke, Kaisu Kaverinen ja Elina Honkaselkä	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää sijaissisaruksien tuen tarvetta sekä tuen laatua Pohjois-Karjalan alueella. Sijaissisaruksilla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä sijaisperheen biologisia lapsia. Sijaissisaruuksuhde muodostuu perheen biologisen lapsen ja perheessä olevan sijoitetun lapsen välille. Opinnäytetyö on tehty tilauksena PePPi – vapaaehtoiset voimavarana sijaisperheiden tukemisessa hankkeelle. PePPi-hanke on Pelastakaa Lapset ry:n, Pesäpuu ry:n ja Perhehoitoliiton yhteinen hanke. Hankeen toiminta-aika on vuosina 2012–2016.</p> <p>Opinnäytetyötä varten haastateltiin neljää sijaissisarusta Pohjois-Karjalan alueelta syksyn 2014 aikana. Haastattelut toteutettiin teemahaastattelumenetelmällä yksilöhaastatteluina. Haastattelun teemoina olivat perhe, perhesuhteet, sijaissisaruus sekä tuen tarve ja tuen laatu. Perheen biologiset lapset olivat olleet sijaissisaruksina yhdestä kymmeneen vuotta.</p> <p>Haastatteluiden perustella saatiin selville, että kyseiset sijaissisarukset eivät suoranaisesti koe tarvetta tuelle tai eivät tunnistanee tuen tarvetta perheen aloittaessa sijaisperheenä olemisen. Sijaissisarukset eivät kuitenkaan kokisi tuen tarjoamista huonona asiana. Haastatteluiden perusteella tukimuodoiksi määntyivät erilainen käytännönapu (mm. lastenhoitoapu), tavoitteellinen ja säännöllinen ryhmätoiminta sekä sijaisperheiden kokonaisvaltainen tukeminen.</p> <p>Opinnäytetyö tuo esille sijaissisaruiden tukemisen tärkeyttä sekä sen pohtimista perhehoidossa. Sijaissisaruuksien valmistautuminen on lähes yhtä tärkeää kuin sijaisvanhemmuuteen valmentautuminen ja näin ollen perheissä tulisi huomioida myös perheen biologiset lapset sekä heidän tarpeensa. Tämän opinnäytetyön avulla PePPi-hanke on saanut tietoonsa sijaissisaruiden nykytilaa Pohjois-Karjalan alueella sekä hyödyntää tätä tietoa toiminnassaan. Sijaissisaruiden tuen tarvetta ja tuen laatua tulisi tutkia laajemmin, joten toivottavasti tämä kehittämistyö johtaa määrälliseen jatkotutkimukseen PePPi-hankkeelle.</p>	
Asiasanat sijaissisaruus, tukimuodot, perheenjäsenet, sijaisvanhemmat, perhehoito, lastensuojelu	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Paula Hirvonen	Number of Pages 50 + 3 pages of attachments
Title Foster siblings need for support and the quality of the support in North Karelia – Report for PePPi-project	
Supervisor(s) Kari Keuru	
Subscriber and/or Mentor PePPi-project, Kaisu Kaverinen and Elina Honkaselkä	
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this study was to investigate the foster carers' biological children and their need for support, as well as the quality of the support in North Karelia region. In this thesis foster carers' biological children are called foster siblings. The subscriber of this thesis is PePPi-project. PePPi-project's aim is to support foster families with the help of voluntary people. PePPi-project is coordinated by Save the Children Organization with two other child welfare organizations Pesäpuu and Perhehoitoliitto. The project operating period are years 2012-2016.</p> <p>This study interviewed four biological children of foster carers' in North Karelia region during autumn 2014. Each child were interviewed separately and the interview was based on four different themes. Themes in the interviews were family, family relationships, foster sisterhood and the need for support and quality of the support. The biological children of these foster families had been foster sisters for one to ten years.</p> <p>The interviews showed that these foster siblings do not directly feel the need for support or did not recognize the need for support as the family started being a foster family. Foster siblings, however, wouldn't turn down if support was offered to them. Based on the interviews there were three types of support that would help foster siblings. These three different forms of support would be practical help (e.g. childcare assistant), different kind of goal orientated and regularly meeting groups for youth and children and comprehensive support for foster families.</p> <p>This thesis highlights the importance of studying the need of support for foster siblings. Being a foster sibling could be sometimes almost as though as being a foster parent and therefore researchers should also take into account foster siblings and their needs. This thesis for PePPi-project has given some information of the current state of foster siblings in North Karelia. This theme needs wider research so hopefully this thesis leads to further quantitative research.</p>	
Keywords foster siblings, forms of support, family members, foster parents, family care, child welfare	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 LYHYESTI PERHEHOIDOSTA	7
2.1 Mitä on perhehoito?	7
2.2 Mitkä lait ohjailevat perhehoitoa?	9
3 PERHESUHTEET	10
3.1 Perheen määritelmää	10
3.2 Sisarus ja sijaissisarus	11
3.3 Perhesuhteet ja niiden merkitys	14
4 TUEN LAATU SIJAISPERHEISSÄ	15
4.1 Ammatillinen näkökulma	15
4.2 Järjestölähtöinen näkökulma	17
5 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	18
5.1 PePPi-hanke	18
5.2 Kehittämistyön aihe	20
5.3 Aiemmat tutkimukset aiheesta	22
6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	23
6.1 Laadullinen tutkimus	23
6.2 Aineiston keruu menetelmänä teemahaastattelu	24
6.3 Aineiston analyysi	25
6.4 Tutkimusetiikka	26
7 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET	28
7.1 Aineiston kuvaus	28
7.2 Kehittämistyön tulokset	28
7.2.1 Perhesuhteet	28
7.2.2 Sijaissisarus	31
7.2.3 Tuen tarve ja tuen laatu	33
7.3 Sijaissisaruksen polku -kuvaus	36
7.4 Johtopäätökset	38
7.5 Tulosten luotettavuus ja yleistettävyyys	41
7.6 Kehittämisehdotukset PePPi-hankkeelle	42
8 POHDINTA	44
LÄHTEET	47

Liite 1 Teemahaastattelun runko

Liite 2 Lupalomake haastattelua varten

Liite 3 Sijaissisarusten tuen laatu

1 JOHDANTO

Sijaisperheeksi ryhtyvällä perheellä on luvassa paljon muutoksia arkeen. Näihin muutoksiin kaivataan usein erilaista tukea, neuvoja, koulutuksia sekä mahdollisuuksia jakaa kokemuksiaan toisten kanssa. Valtakunnallisesti toimiva PePPI-hanke tarjoaa järjestölähtöisesti, vapaaehtoisvoimin järjestettyä tukea sijaisperheille. Pohjois-Karjalassa PePPI-hankkeessa haluttiin tietää, olisiko tuen tarvetta myös perheen biologisilla lapsilla, sijaissisaruksilla.

PePPI-hanke on Pelastakaa Lapset ry:n, Perhehoitoliiton ja Pesäpuu ry:n yhteinen hanke. Hankkeessa halutaan edistää sijaisperheiden hyvinvointia sekä tuottaa ja levittää tietoa perhehoidosta. Hankkeen teemat ovat ajankohtaiset nykypäivän arjen paineissa sekä perheiden tukiverkostojen kavetessa. Sijaisperheissä kaivataan apua, etteivät sijaisvanhemmat uupuisi ja sijaisperhetoiminta jatkuisi pitkään laadukkaana ja turvallisena toimintamuotona. (Pelastakaa Lapset ry & Perhehoitoliitto ry & Pesäpuu ry 2012.) Tässä opinnäytetyössä selvitettiin sijaissisaruiden tuen tarvetta sekä mahdollisen tuen tarpeen laatua Pohjois-Karjalan alueella. Opinnäytetyössä haastateltiin neljää sijaissisarusta Pohjois-Karjalasta. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, joiden teemana oli perhe, perhesuhteet, sijaissisaruus sekä tuen tarve ja tuen laatu.

Sijaissisarusten tuen tarpeen sekä tuen laadun tutkiminen on erityisen tärkeää, sillä asiasta on hyvin vähän tutkimuksia Suomessa. Tutkimuksia löytyy sijaissisaruksien kokemuksista mutta pohdinta sijaissisarusten tuen tarpeelle on vasta aluillaan. Sijaisvanhemmille tarjottava tuki on moninaisempaa, myös ammatillisesta näkökulmasta. Sijoitetun lapsen saapuessa perheeseen, koskettaa ja muuttaa se koko perheen dynamiikkaa, myös biologisten lasten kohdalla.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa on lyhyesti käyty läpi mitä on perhehoito ja minkälaiset lait ohjailevat perhehoidon kenttää. Perhehoidon lisäksi opinnäytetyössä esitellään erityisesti sijaisvanhemmille tarjottavan tuen laadun muotoja sekä ammatillisesta että järjestölähtöisestä näkökulmasta. Nämä on tuotu esille siksi, että voitaisi vertailla mahdollisia sijaissisaruksien tuen laadun muotoja sijaisvanhemmille tarjottavan tuen rinnalla.

Opinnäytetyössä on käyty läpi myös perheen määritelmää ja perhesuhteita, koska ne oleellisesti liittyvät sijaissisaruksena ja sijaisperheenä olemiseen. Opinnäytetyön loppupuolella keskitytään aineiston analyysin menetelmiin sekä haastatteluiden analysointiin.

Sijaissisaruksien haastatteluista nousi toiveita ja kehittämis ehdotuksia PePPI-hankkeelle. Haastattelut toivat kuuluviin sijaissisaruksien omaa ääntä ja antoi heille mahdollisuuden vaikuttaa PePPI-hankkeen toimintaan. Vaikka haastatellut sijaissisarukset eivät kokeneet tarvitsevansa arkeensa tukea, on opinnäytetyö tuonut esille sijaissisarouden huomioimisen tärkeyden sekä nostanut sijaissisarouden esille Pohjois-Karjalassa.

2 LYHYESTI PERHEHOIDOSTA

2.1 Mitä on perhehoito?

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön sijoitusta oman kotinsa ulkopuolelle ja asumista toisessa yksityiskodissa. Perhehoito on sijoitusmuotona sellainen, jossa halutaan antaa henkilölle kodinomaiset elinolot sekä perheenomaiset ihmissuhteet. Se on toimintamallina luonnollinen tapa, jossa henkilön perusturvallisuus säilyy. (Ketola 2008a, 20.) Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa perhehoitoon täysin vieraaseen sijaisperheeseen tai sukulaisperheeseen (Vaattovaara & Maula 2010). Perhehoidossa ei hoideta pelkästään lapsia tai nuoria, vaan perhehoitoon voidaan sijoittaa myös kehitysvammaisia, pitkäaikaissairauksista kärsiviä henkilöitä, mielenterveyskuntoutujia sekä vanhuksia. (Ketola 2008a, 20.)

Perhehoitoon tapahtuvat sijoitukset voivat olla luonteeltaan hyvin erilaisia. On pitkäaikaisia sijoituksia, jotka usein koskevat alle 12-vuotiaita lapsia, sekä erilaisia lyhytaikaisia sijoituksia. (Ketola 2008a, 20.) Lyhytaikaisissa sijoituksissa lapsi sijoitetaan perhehoitoon nopean sijoitustarpeen vuoksi lapsen tilanteen arvioimista varten. Kriisisijoituksen aikana lapsi voi olla ensin perhehoidossa kriisiperheessä, josta hänet mahdollisesti siirretään pidempiaikaiseen sijaisperheeseen. Lyhytaikainen perhehoito voi tarkoittaa myös tukiperheenä toimimista toiselle sijaisperheelle. (Vaattovaara & Maula 2010, 7.)

Avohuollon tukitoimena tehty lyhytaikainen sijoitus säilyttää lapsen vanhempien oikeuden päättää oman lapsensa asioista. Pitkäaikainen lapsen perheeseen sijoittaminen tarkoittaa usein huostaanottoa, mikäli avohuollon tukitoimet eivät ole riittävät lapsen edun turvaamiseksi. Huostaanottoa pidetään viimeisimpänä ratkaisuna ja ennen lapsen pitkäaikaista sijoittamista asiaa tutkitaan monipuolisesti. Huostaanotto tarkoittaa usein lapsen pysyvää sijoittamisesta perhehoitoon tai lastensuojelulaitokseen. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2014.)

Perhehoitaja on usein perheen vanhempi ja mahdollisesti myös hänen puolisonsa. He hoitavat omassa kodissaan sinne sijoitettuja henkilöitä. Perhehoitajia jotka hoita-

vat kodissaan lapsia tai nuoria kutsutaan yleensä sijaisvanhemmiksi. Perhehoitoa voidaan kutsua ammatilliseksi perhehoidoksi kun se on perhehoitajan päätyö. Perhehoitoa tarjoavat myös ammatilliset perhekodit, jotka toimivat yritysten tapaisesti. (Ketola 2008a, 19.)

Sosiaalihuoltolain mukaan perhehoidossa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä. Tähän määrään lasketaan myös perhehoitajan omat alle kouluikäiset lapset tai muuta huolenpitoa vaativat henkilöt. Jos perhekodissa hoitajana toimii kaksi henkilöä, joilla ainakin toisella on sopiva ammatillinen koulutus, voidaan perhekodissa hoitaa enintään seitsemää henkilöä. Enimmäismääristä voidaan poiketa mm. siinä tilanteessa, jos perhehoidossa hoidetaan vain täysi-ikäisiä henkilöitä. (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.) Perhehoitajan ammatillisella koulutuksella sekä siitä saamalla pätevyydellä tarkoitetaan hoito- ja kasvatustehtäviin liittyvää koulutusta tai työkokemusta (Perhehoitajalaki 3.4.1992/312). Perhehoitajaksi pääsyyn ei näin ollen vaadita erityiskoulutusta, mikäli perheessä on hoidossa enintään neljä lasta. Perhehoitajaksi pääsee henkilökohtaisten kokemuksien sekä ominaisuuksiensa perusteella, joita arvioivat sosiaaliviranomaiset. Ammatilliseksi perhehoitajaksi pääsyyn vaatimukset ovat tiukemmat. (Ketola 2008a, 21.)

Vuonna 2012 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 17 830 lasta ja nuorta. Näistä lapsista ja nuorista noin puolet oli sijoitettuna sijaisperheisiin. Lastensuojelun asiakkuuksien määrä on kasvanut jo monien vuosien ajan. Erityisesti kiireellisesti kodin ulkopuolelle sijoitettavien lasten määrä on kasvanut voimakkaasti vuodesta 2005. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013.) Kiireellisten sijoitusten voimakas kasvu voi olla merkki siitä, että lastensuojelussa perheitä autetaan liian myöhään. Tämän vuoksi lastensuojelun toimet tulisivat kohdentaa korjaavasta työstä ennalta ehkäisevään suuntaan. Suomen kunnat eivät ole kuitenkaan panostaneet tarpeeksi ehkäisevään työhön ja se näkyy suurina kustannuksina lasten sijoituksissa. (Heinonen, Väisänen & Hipp 2012, 3-6.)

Kodin ulkopuolisista hoitomenetelmistä perhehoitoon sijoittaminen on yhteiskunnalle edullisin. Lastensuojelun kokonaiskustannukset ovat kasvaneet lastensuojeluasiakkuuksien myötä. Kodin ulkopuolelle sijoittamisen kustannukset olivat vuonna 2010 620 miljoonaa euroa. Lapsen sijoittaminen ammatilliseen perhekotiin maksaa yhteiskunnalla noin 60 000 euroa vuodessa kun taas sijaisperheeseen sijoittaminen noin 22 000 euroa vuodessa. Lastensuojelulaitokseen sijoittaminen on huomattavasti kal-

liimpaa, sillä sen vuosikustannukset nousevat yli 90 000 euroon. Lastensuojelun kustannukset muodostuvat monenlaisista kokonaisuuksista joihin kuuluvat mm. erilaiset palvelutoiminnot (esim. sosiaalityöntekijän tapaamiset, lääkärikäynnit), perhehoitajien hoitopalkkiot sekä kulukorvaukset ja laitosvuorokausien hinta. (Heinonen, Väisänen & Hipp 2012, 7-10.)

Ketola (2005) kirjoittaa, että suunnittelemattomuus sekä sijaisperheiden tuen laatu ja määrä hankaloittaa lasten sijoittamista perhehoitoon. Sijaisperheitä olisi saatavilla, mutta kuntien toiminta sekä resurssien käytön ongelmat hidastavat sijoitusprosessia. Myös sijaisperheiden tukeminen vaihtelee kunnittain suuresti. Perhehoidon tukeminen on sijaisperhetoiminnan jatkuvuuden kannalta oleellinen asia. Ketola (2005) pohdii, pitkittyvätkö sijoituspäätökset kunnan resurssien vuoksi, jolloin lapset oirehtivat biologisessa perheessä ja sijoitus sijaisperheeseen vaikeutuu lapsen vakavien ongelmien vuoksi. (Ketola 2005, 126.)

2.2 Mitkä lait ohjailevat perhehoitoa?

Perhehoitoon liittyy monia lakeja, jotka koskettavat sitä suoranaisesti tai välillisesti. Muutamat perhehoitoon liittyvät lait ovat jo lähes sadan vuoden takaa kun vuonna 1923 voimaan tulleesta köyhäinhuoltolaissa viitattiin huollossa olevien lasten perhehoitoon. Jo tuolloin perhehoitoa pidettiin ensisijaisena sijoituspaikkana ennen lastenkotia. Vuonna 1936 astui voimaan lastensuojelulaki sekä myöhemmin myös perhehoitajalaki, jotka yhdessä sosiaalihuoltolain kanssa pääsääntöisesti ohjailevat tämän päivän perhehoidon kenttää. (Ketola 2008a, 16.)

Perhehoitajalaissa on määritelty asioita mm. perhehoitajan palkkion maksamisesta, toimeksiantosopimuksen sisällöstä ja perhehoitajille kuuluvista vapaista (Perhehoitajalaki 312/1992). Perhehoitajalakiin on suunnitteilla uudistus, jonka esityksen mukaan uusi perhehoitolaki kumoaisi nykyisen lain (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015). Sosiaalihuoltolaki valvoo yksityisten henkilöiden, perheiden sekä yhteisön turvallisuutta sekä toimintakykyä. Näitä asioita se takaa mm. erilaisina sosiaalipalveluina ja sosiaalivastuksina. (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.) Sosiaalihuoltolaki on uudistettu ja uusi laki astuu asteittain voimaan vuosien 2015–2016 aikana. Uudistetussa laissa on

kiinnitetty huomiota mm. palveluiden saatavuuteen sekä tehty muutoksia lastensuojelun kiireellisiin sijoituksiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Oleellisesti perhehoitoon liittyy lakien lisäksi Lapsen oikeuksien yleissopimus, joka on yleismaailmallinen ihmisoikeussopimus, joka valvoo lapsien oikeutta hyvään elämään. Se on hyväksytty Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa vuonna 1989. Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan henkilöä, joka on alle 18-vuotias. (Pelastakaa Lapset ry 2014a.) Muut perhehoitoon liittyvät lait ovat lastensuojelulaki ja nuorisolaki. Suomessa lastensuojelulaki valvoo lapsen oikeuksia turvalliseen kasvuympäristöön sekä mahdollisuuksia monipuoliseen kehitykseen. Lastensuojelulaissa lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–20-vuotiasta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.) Nuoren aikuisen etuja valvoo uudehko nuorisolaki, joka on tullut voimaan vuonna 2006. Nuorisolain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua sekä itsenäistymistä aktiivisen kansalaisuuden sekä sosiaalisen vahvistamisen keinoin. Nuorisolain piiriin kuuluvat alle 29-vuotiaat henkilöt. (Nuorisolaki 27.1.2006/72.)

3 PERHESUHTEET

3.1 Perheen määritelmää

Nyky-yhteiskunnassa perheen määrittelemisen on haastavampaa kuin aiemmin. Perhe ei välttämättä ole enää aviopari sekä heidän lapsensa, vaan paljon monimuotoisempaa. Riitta Jallinoja (2000) pohtii kirjassaan *Perheen aika*, ihmisten edellytyksiä muodostaa perhe. Perheen määritelmään voi lukea avio- sekä avoparin lapsineen tai ilman ja myös yksinhuoltajaäiti tai -isä lapsineen on perhe. Suurperhettä, jossa perheessä asuu ihmisiä useasta eri sukupolvea, on myös perhe, samoin uusperheet sisko- ja velipuolineen. Voiko perhettä enää määritellä yleiskäsitteenä, joka omaisi tietynlaiset kriteerit? (Jallinoja 2000, 188–193.)

Perheen määritelmä tulee jokaisen ihmisen omasta näkemyksestä ja siitä tunteesta, ketkä kuuluvat omaan perheeseen. Tunne perheeseen kuulumisesta syntyy kiinty-

myksen sekä yhdessä olemisen pohjalta. (Jallinoja 2000, 196–197.) Perheenä eläminenä kyse on myös toisten huolenpidosta, hoivasta sekä vastuusta. Perheessä vanhemmilla on tärkeä tehtävä, joka on lapsen hyvinvoinnista ja lapsen edusta huolehtiminen. (Sevón & Notko 2008, 13, 16–17.) Jos perheen määritelmä jää yhä enenevässä määrässä jokaisen yksilön vastuulle, voisiko perhettä alkaa määritellä sen mukaan, mistä ihminen saa tarvitsemansa hoivan ja missä hän tuntee olonsa turvallisiksi? Sijaisperhekin on perhe, mutta tarvitseeko lapsen sijaisperheessä asuessaan määritellä perhe uusiksi, sillä oma biologinen perhe ei välttämättä tarjoa enää hoivaa tai turvallisuutta. Voiko yhdellä ihmisellä olla useampi perhe tai onko perheen kokoon määriteltävissä enimmäisihmismäärää?

Perheoikeudellinen asema Suomessa lähtee siitä, että parisuhde perustuu osapuolten vapaaseen sopimukseen ja, että vanhemmuutta rajoittaa tai määrittää oikeudellisesti lähinnä vain lapsen edun periaate. Perheeseen liittyvät säännökset ovat vähentyneet eikä perhettä ole oikeudellisesti enää instituutio. Perheen tarkoituksen määrittely on jätetty ihmisten omien sopimuksien varaan. Perheenjäsenet nähdään yhä enemmän yksilöinä eikä Suomessa ole määritetty millainen perhe nauttii perustuslaillista suojaa. (Pylkkänen 2008, 71.)

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset mukaan luettuna Euroopan ihmisoikeussopimus tukevat kuitenkin avioliittoon perustavaa perheen määritelmää. Nämä määritelmät ovat luonteeltaan kuitenkin suhteellisen avoimia ja mm. Euroopan jäsenvaltioilla on oikeus määritellä perhe ja intiimisuhteet oman kulttuurisen perinteensä mukaisesti. (Pylkkänen 2008, 80–81.) Tilastokeskuksen mukaan perhe muodostuu yhdessä asuvista avio- tai avopuolisoista tai parisuhteen rekisteröineistä henkilöistä sekä heidän lapsistaan. Perheeksi lasketaan myös avio- ja avopuolisot sekä parisuhteen rekisteröineet henkilöt ilman lapsia tai yksinhuoltaja lapsiensa kanssa. Perheeksi ei lasketa sisarusia tai serkuksia, jotka asuvat yhdessä. (Tilastokeskus 2014.)

3.2 Sisaruus ja sijaissisaruus

Sisarussuhteet ovat ihmisen sosiaalisen kehityksen kannalta erittäin tärkeitä, lähes kaikilla ihmisillä on sisarus. Vain noin joka kahdeksas lapsi Suomessa elää ilman sisarusia ja sisarussuhde on äiti-lapsisuhteen jälkeen toiseksi yleisin perhesuhde

(Rotkirch 2014, 188.) Lasten keskinäiset suhteet ratkaisevat monia asioita elämässä, se vaikuttaa vahvasti myös lasten omaan minäkäsitykseen sekä muihin ihmissuhteisiin. Perheissä lasten keskinäisiin suhteisiin vaikuttavat paljon perheessä olevat toiset lapset, sisarukset. Sisaruussuhde on yksi ihmisen pidempiä sukulaissuhteita ja sen laadulla on iso merkitys ihmisen elämässä. Vanhemmilla on iso rooli lasten sisaruussuhteen rakentumiselle. (Parker & Stimpson 2004, 11–13.)

Vanhempien tulisi kannustaa ja tukea hyvään sisaruussuhteeseen sekä sisarusten yhteisiin hetkiin ja leikkiin. Sisaruussuhteet edesauttavat lapsien sosiaalisia taitoja myöhemmässä elämässä. Monet tutkimukset sekä kirjat puhuvat usein myös sisaruskateudesta vaikka asiaa voisi lähestyä myös muiden, positiivisten asioiden ja tunteiden kannalta. Yleisin syy sisaruskateuteen on vanhempien eriävä kohtelu sisarusten välillä (Rotkirch 2014, 200). Sisarusten yhteiset leikit ja riidat vaikuttavat molemmat yhtä paljon siihen minkälaisia ihmisiä lapsista kasvaa. Sisarukset viettävät lapsena paljon aikaa keskenään, jolloin he oppivat myös tuntemaan toisiaan hyvin. He ymmärtävät toisiaan luultavasti paremmin kuin kukaan muu, mikä on yksi oleellinen syy sisaruussuhteiden tärkeydelle. (Parker & Stimpson 2004, 52–56, 77.)

Sisaruussuhde kehittää lapsen vuorovaikutuksellisuutta sekä muovaa ihmisen kasvamista yksilöksi. Hyvä suhde sisarukseen auttaa suojautumaan erilaisilta kriiseiltä ja vastoinkäymisten kohdatessa voi tukeutua sisarukseen. Riitatilanteissa sisaruksilta siedetään usein paljon enemmän kuin ystäviltä eikä välirikkoja synny välttämättä niin helposti. (Rotkirch 2014, 188–194.) Riitatilanteet siskojen ja veljien välillä opettavat lapsille neuvottelu- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä auttavat lasta käsittelemään kauden tai erimielisyyden tunnetta. Riita- ja ristiriitatilanteet eivät siis ole aina pahasta, lähes kaikki sisarukset riitelevät silloin tällöin. (Parker & Stimpson 2004, 96.)

Lapsen tullessa nuoruusikään ystävyssuhteiden merkitykset kasvavat, jolloin perhesuhteet sekä sisaruussuhteet voivat kärsiä. Nuoremmat siskot tai veljet saattavat jäädä tällöin nuoren sisaruksen kaveriporukan ulkopuolelle, mikä voi horjuttaa sisaruussuhdetta. Tällöin myös ulkopuolelle jätetyn sisaruksen ystävyys- ja kaverisuhteet voivat tukea nuoren elämää. Lapsen nuoruusvuosina on tärkeää, että vakiintuneita arkirutiineja yhä noudatetaan sillä tämä auttaa perhesuhteiden ylläpitämiseen. Nuorina aikuisina sisarukset eivät välttämättä ole paljoa toistensa kanssa tekemissä vaan rakentavat omaa identiteettiä itsenäisesti. Tilanne usein muuttuu aikuisuuteen tulles-

sa ja sisarukset haluavat jälleen jakaa yhteisiä muistoja keskenään sekä saada ja antaa toisilleen tukea elämässä. (Parker & Stimpson 2004, 278- 282, 297.)

Perhehoidossa sijaisvanhemmilla voi sijoitettujen lasten lisäksi olla omia biologisia lapsia. Sijoitetut lapset sekä perheen biologiset lapset muodostavat sijaissisarussuhteen. Henna Kinnunen (2008) on Pro gradu – tutkielmassaan ”Sehän niinku on silleesti mun pikkusisko” – sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruudesta haastatellut yhtätoista sijaisperheen biologista lasta ja haastatteluiden perusteella määritellyt sijaissisarouden käsitettä. Sijaissisaruuksuhde muodostuu yhdessä vietetystä ajasta sekä kiintymyksestä, emotionaalisesta siteestä. Sijaissisarussuhteen määrittelyssä tärkeintä on sijoitetun lapsen sekä perheen biologisen lapsen oma määritelmä heitä koskevalle sisarusuhteelle. Usein sijaissisarussuhteet ovat kaverisuhteiden kaltaisia. (Kinnunen 2008, 91–92.)

Myös Tuire Inkilä (2000) on Pro gradussaan tutkinut sijaissisaruuutta ja tulkinnut sijaisperheen biologisen lapsen joko kärsivän tai sopeutuvan sijaissisaruksen rooliin. Pro gradussaan Inkilä (2000) haastatteli kahdeksaa alaikäistä lasta, joiden perheessä sijoitettu lapsi oli asunut vähintään vuoden. Sijaissisaruus ottaa mutta myös antaa paljon. Perheissä joissa sijoitetun lapsen saapuminen on sujunut ongelmitta, myös sijaissisaruuksuhde syntyy paremmin. Tällöin perheen biologiset lapset alkavat kutsua sijoitettua lasta helpommin veljekseen tai siskokseen. Sijoituksen tuodessa ongelmia perheeseen, voivat biologiset lapset kokea sijoitetun lapsen eräänlaisena häiriötekijänä. (Inkilä 2000, 49–50.)

Myös Inkilä (2000) painottaa lasten sisarusuhteen omalla painollaan syntymistä, jossa myös riidat ja erimielisyydet ovat sallittuja. Perheen biologiset lapset haluavat usein toimia myös apukasvattajina sekä pitää huolta sijoitetuista lapsista. Toisinaan biologisilla lapsilla syntyy pelkoa sijoitetun lapsen pois lähtemisestä perheessä. Luopuminen koetaan sijaissisaruuksuhteessa epävarmuustekijänä. (Inkilä 2000, 50–51.)

3.3 Perhesuhteet ja niiden merkitys

Perhesuhteet ovat ihmisen merkityksellisimpiä suhteita elämänsä aikana. Ystävyys-suhteista ne eroavat siten, että perheisiin liittyy usein velvollisuuksia, lojaaliutta sekä vastuita. (Sevón & Notko 2008, 13.) Perhesiteiden ja hyvien perhesuhteiden tunnistaminen vähentää perheiden haavoittuvuutta. Perhesuhteet tuovat arkeen jokapäiväistä perusturvaa ja mitä useammista hyvistä perhesuhteista perhe koostuu, sitä vahvempana yksikkönä perhe toimii. (Rotkirch 2014, 241.)

Sisarukset kiintyvät helposti toisiinsa ja ymmärtävät toisiaan paremmin kuin kukaan muu. Yhdessä vietetty aika vahvistaa sisarusuhdetta ja varhaiset vuodet ovat siinä tärkeässä osassa. Mitä pidempään sisarukset ovat asuneet yhdessä, sitä voimakkaampi tunne heillä on siitä, että toinen on lapsen sisko tai veli. Eri perheissä kasvaaneet sisarukset, eivät tunne samanlaista sisaruussuhdetta kuin yhdessä asuneet. Kuitenkin kaikki yhdessä vietetyt vuodet lujittavat sisarussidettä. (Rotkirch 2014, 190–191.) Vaikka Anna Rotkirch (2014) kirjoittaa sisaruudesta biologisen sisaruuden kannalta, voisi kuvitella saman pätevän sijaissisaruuteen. Mitä pidempään sijoitetut lapset sekä perheen biologiset lapset asuvat yhdessä, sitä vahvemaksi heidän sisaruussiteensä muodostuu. Sisaruussiteen voimakkuus ei kuitenkaan kuvaa sitä, ovatko välit sisaruksen kanssa hyvät vai huonot.

Kati Hämäläisen (2012) väitöskirjassa Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen käy ilmi perhehoitoon sijoitettujen lasten ikävöivän biologisia sisaruksiaan sekä toivovan, että he pääsisivät tapaamaan heitä yhä useammin. Perhehoitoon sijoitetut lapset usein asettavat biologiset vanhemmat sekä biologiset sisaruksensa ensisijaiseksi perheekseen. Sijoitetuilla lapsilla perhesuhteet voivat muuttua paljon lyhyessä ajassa, jonka vuoksi sisaruussuhde voi olla ainoa pysyvä perhesuhde. Tämän vuoksi lapsia sijoitettaessa perheisiin, tulisi pyrkiä siihen, että sisaruksia voitaisiin sijoittaa samaan perheeseen. (Hämäläinen 2012, 123–125.)

Väitöskirjaansa varten Hämäläinen (2012) on haastatellut 20:tä perhehoidossa elävää 8-12-vuotiasta lasta. Haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina, muina aineistonkeruumenetelminä on käytetty verkostokarttaa sekä päiväkirjaa. Tutkimuksessa ilmeni, että sijoitettujen lasten entiset ja nykyiset kodit sekä perhesuhteet ovat

vahvasti sidoksissa toisiinsa. Tutkimuksen mukaan lasten antamat merkitykset kodille ja perhesuhteille ovat ristiriidassa Suomen lakien sekä lastensuojelutoimielinten käyttämien työtapojen kanssa. Lain mukaan yhteydenpidon sijoituksen jälkeen tulisi säilyä koko biologisen perheen kanssa, mutta tämä ei ollut toteutunut Hämäläisen (2012) haastatteleminen lapsien kohdalla. (Hämäläinen 2012, 3, 180.)

Hämäläisen (2012) tutkimuksessa sijoitetut lapset nostivat biologiset perhesuhteensa ensisijaisen tärkeiksi, mutta myös suhteet sijaisperheeseen olivat tärkeitä sekä läheisiä. Monet sijaisperheeseen sijoitetut lapset kutsuivat sijaisperheen muita lapsia siskoiksi tai veljiksi. Useimmat heistä kuitenkin ymmärsivät eron biologisen sekä sijaissisaren välillä. Hämäläinen (2012) kuitenkin viittaa myös etäisiin sijaisperhesuhteisiin ja kuvaa tilannetta mm. sosiaalisena pakkona. Tällä hän tarkoittaa sitä, että sijaissisaruksia kutsuttiin siskoiksi ja veljiksi, koska muutkin tekivät niin. Usein kodin ulkopuolella sijaissisaruksia tai vanhempia ei puhuteltu ”äitinä” tai ”siskona”. (Hämäläinen 2012, 156–174.)

Henna Kinnusen (2008) Pro gradu- tutkielmassa käy ilmi, että myös sijaisperheen biologiset lapset kutsuivat sijoitettuja lapsia vaihtelevasti ”siskoksi” tai ”veljiksi”. Tutkimuksessa kuitenkin käy ilmi, että usein uusiin sisaruksiin suhtauduttiin positiivisesti vaikka perhe kokin isoja muutoksia uuden perheen jäsenen tulosta. Sijaissisarussuhteen kehittymiseen vaikuttivat monet asiat kuten mm. yhteiset arjen askareet, keskustelut, lapsien ikä sekä kuinka paljon perheessä oli jo ennestään lapsia. Pienten lasten sopeutuminen oli helpompaa kuin myös isossa perheessä sopeutuminen tapahtui nopeammin. Myös biologisen lapsen valmistautumisella sekä valmennuksella oli merkitystä sijaissisarussuhteen syntyyn ja siihen millä tavalla lapsi oli pystynyt valmistautumaan sijoitetun lapsen perheeseen tuloon. (Kinnunen 2008, 85–90.)

4 TUEN LAATU SIJAISPERHEISSÄ

4.1 Ammatillinen näkökulma

Perhehoito tarkoittaa sitä, että yksityisessä perheessä hoidetaan oman kodin ulkopuolista henkilöä. Perhehoitaja voi olla sijaisvanhempana vain muutamalle lapselle

tai toimia ammatillisena perhehoitajana, perhekodin yrittäjänä. Molemmissa tapauksissa perhehoidossa olevaa henkilöä hoidetaan yksityisessä kodissa, perheen jäsenenä. Perhehoitajalle maksetaan työstään hoitopalkkiota. (Perhehoitoliitto 2015a.) Sijaisperheenä toimiminen voi olla raskasta työtä, joka vaatii perheen vanhemmilta paljon. Myös perheen biologiset lapset kokevat perheessä tapahtuneet muutokset. Sijaisperheiden jaksamisesta huolehtivat kolmannen sektorin järjestöt sekä kunnallinen puoli. Kunnat tukevat sijaisperheen toimintaa sosiaalityöntekijän palveluina sekä erilaisten palveluiden tuottajana joita ovat esimerkiksi perheneuvolat ja lasten psykiatriset sairaalat. Laadukkaan perhehoidon takaamiseksi tulee sijaisperheiden arkea tukea monin eri tavoin. Sijaisperheiden tukemisessa tulisi ottaa perheen sekä sinne sijoitettujen lasten yksilölliset tilanteet sekä tarpeet huomioon. (Ketola 2005, 131–133.)

Ammatillisesta näkökulmasta perhehoitajien hyvinvoinnista huolehtii perhehoitolaki, joka turvaa perhehoitajien etuja. Vapaapäivien pitäminen perheestä voi olla hankalaa mutta perhehoitajien jaksamista varten sekä perhehoitajalain mukaan on myös perhehoitaja oikeutettu vapaapäiviin sekä lomaan. Perhehoitaja huolehtii vapaan järjestämisen usein itse huomioiden perheen sekä sijoitettujen lapsien yksilölliset tarpeet. Perhehoitajien loma-aikoina voi sijaisina käyttää esimerkiksi sukulaisia, toisia sijaisperheitä, lastensuojelulaitoksia tai ammatillisia perhekoteja. (Ketola 2008b, 52.) Perhehoitaja ansaitsee yhden arkipäivän vapaata kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden jona hän työskentelee vähintään 14 päivää perhehoitajana (Perhehoitajalaki 3.4.1992/312).

Perhehoitajien työnohjaus sekä vertaistuki ovat tärkeimpiä tukimuotoja perhehoitajien työssä. Haastavat kasvatukselliset tilanteet sekä kokemusten jakaminen tuovat uudenlaisia voimia työssä jaksamiseen. (Ketola 2008b, 50.) Pelastakaa Lapset ry:n vuonna 2009 toteuttamassa kyselyssä käy ilmi, että sijaisvanhemmat toivoivat mm. vertais- ja pienryhmätoimintaa tai mentoritukea. Tukea kaivattiin mm. lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa sekä omaan jaksamisen tukemiseen. (Marjomaa & Laakso 2010, 80–82.) Ketola (2008) nostaa artikkelissaan esiin opinnäytetyön aiheen kannalta hyvin tärkeän asian liittyen vertaistuen tarpeeseen myös sijoitetuille sekä perheen biologisille lapsille. Sekä sijoitettujen lasten, että biologisten lasten kokemuksista on tehty tutkimuksia sekä erilaisia pienryhmäkokeiluja, mutta toiminta voisi olla myös vakiintuneempaa. (Ketola 2008b, 51.)

Sijoitetun lapsen saapuessa perheeseen on sijaisperheen tuen tarve suurin. Sijaisvanhempien tai sijaissisarusten ei ole välttämättä helppoa kiintyä vieraaseen lapseen varsinkin jos sijoitettu lapsi on kohdannut elämässään paljon vaikeuksia ja käyttäytyy haastavasti. Sijaisperheen jaksamisen kannalta oman sosiaali- tai perhetyöntekijän tai toisen sijaisvanhemman apu on usein korvaamatonta. (Tervonen-Arnkill 2008, 159.)

4.2 Järjestölähtöinen näkökulma

Pelastakaa Lapset ry, Pesäpuu ry sekä Perhehoitoliitto ry ovat valtakunnallisesti tunnettuja järjestöjä, jotka tarjoavat perhehoidon tukitoimia sekä koulutuksia. Pelastakaa Lapset ry tuottaa erilaisia perhehoidon palveluita johon kuuluvat mm. sijaisperheiden valmennus, vertaisryhmätoiminta sekä täydennyskoulutukset ja perhehoidon järjestäminen toimeksiantosopimuksena. Heidän toimintaansa kuuluvat myös erilaiset kehittämishankkeet, joista esimerkkinä opinnäytetyön tilaajana toimiva PePPI-hanke – vapaaehtoiset voimavarana sijaisperheiden tukemisessa. (Pelastakaa Lapset ry 2014b.) Pesäpuu ry toimii myös laajasti perhehoidon kentällä tarjoten asiantuntija sekä koulutuspalveluita alan ammattilaisille. Pesäpuu ry on tuottanut PRIDE-valmennuksessa käytettävän materiaalin. PRIDE-valmennuksessa on yhdeksän teemallisesta ryhmätapaamista joissa valmistaudutaan sijais- tai adoptiovanhemmuuteen. PRIDE-valmennuksessa huomioidaan myös sijaisperheen biologiset lapset sekä perhe kokonaisuutena. (Pesäpuu ry 2014a.)

PRIDE-valmennuksia on järjestetty Suomessa vuodesta 1994 alkaen. Ohjelman lähtökohtana on, että sijaisperheeksi ryhtyvä perhe saa perehdytyksen ja valmennuksen ennakoidusti, ennen sijaisperheeksi ryhtymistä. PRIDE-ohjelma on rakennettu sijoitetun lapsen tarpeita huomioiden. Valmennuksessa käsiteltävät teemat liittyvät mm. lapsen oikeuteen perhesuhteisiin, lapsen oikeuteen hoivaan, kasvatukseen ja turvallisiin rajoihin sekä perheen valmistautumisesta muutokseen. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 123–126.)

Perhehoitoliitto ry toimii perhehoitajien toimintaa tukevana sekä kehittävänä yhdistyksenä. Se tarjoaa perhehoitajille erilaisia neuvonta ja ohjauspalveluita, vertaistukitoi-

mintaa, lakiasianpalveluita, tuettuja lomia sekä mahdollisesti työnohjausta kunnan toimeksiantosopimuksen mukaisesti. Perhehoitoliitto ry tarjoaa myös neuvontaa sekä ohjausta yhdistyksille sekä järjestää perhehoitoa toimeksiantosopimuksella kunnille. (Perhehoitoliitto ry 2015a.)

Perhehoitajien tuki, sen oikea aikaisuus sekä oikeanlainen tuen laatu ovat helpottavat perhehoitajan arkea sekä takaavat onnistuneen perhehoidon. Perhehoitoliitto ry on jakanut tuen muodot neljään erilaiseen osa-alueeseen, jotka ovat emotionaalinen, taloudellinen, tiedollinen tuki sekä käytännön apu. Emotionaalisella tuella tarkoitetaan pääasiassa vertaistukea, mutta se voi olla myös mentorointia. Mentoroinnilla tarkoitetaan vertaisasiantuntija-apua kokeneemmalta perhehoitajalta aloittelevalle perhehoitajalle. Vertaistukea on usein tarjolla lähinnä sijaisvanhemmille. Myös Perhehoitoliitto huomauttaa, että sijaissisarusten tukeminen tulisi sisältyä käytettävissä oleviin tukimuotoihin ja että Suomessa sijaissisarusten vertaistukitoiminta ei ole kovin yleistä. Taloudellisella tuella Perhehoitoliitto ry tarkoittaa perhehoitajien saamia hoitopalkkioita sekä tiedollisella tuella täydennyskoulutus- sekä työnohjauspalveluita. Käytännön apua on esimerkiksi kodin- tai lastenhoitoon liittyvää apua. (Perhehoitoliitto ry 2015b.)

5 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

5.1 PePPi-hanke

PePPi-hanke on viisi vuotta kestävä kehittämishanke, jonka tavoitteena on tukea sijaisperheiden arkea järjestölähtöisin vapaaehtoisvoimin. Hankkeen toimintakausi on vuodesta 2012 vuoteen 2016. Peppi-hanketta rahoittaa Raha-automaattiyhdistys ja hanke on osa Emma&Elias –avustusohjelmaa. Hanke toimii Pohjois-Karjalassa, Keski-Suomessa sekä Uudellamaalla, jonne myös hankkeen työntekijät ovat sijoittuneet. PePPi-hanketta hallinnoi Pelastakaa Lapset ry, mutta se toteutetaan yhteistyössä kahden muun lastensuojelujärjestön kanssa, jotka ovat Perhehoitoliitto ry sekä Pesäpuu ry. (Pelastakaa Lapset ry 2014c.)

Pelastakaa Lapset ry on perinteinen, Suomessa jo vuodesta 1922 toiminut lastensuojelujärjestö, jonka tavoitteena on parantaa lapsen oikeuksia kaikkialla maailmas-

sa. Toiminnan lähtökohtana Pelastakaa Lapset ry käyttää YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta. Järjestö toimii laaja-alaisesti lastensuojelutyön, kansainvälisyyden, rasisminvastaisen työn, nuorisotoiminnan ja mediakasvatuksen sekä digitaalisen median maailmoissa. Pelastakaa Lapset ry järjestää myös perhehoito-, tukiperhe- ja vapaaehtoistoimintaa sekä kotimaisia ja kansainvälisiä adoptioita. (Pelastakaa Lapset ry 2014d.)

Perhehoitoliitto ry toimii Suomessa valtakunnallisesti perhehoidon asiantuntijajärjestönä. Perhehoitoliitto ry on perustettu vuonna 1983. Sen toiminta-ajatuksena on turvata ihmisten oikeus sekä mahdollisuus kasvaa ja elää perheissä. Perhehoitoliitto ry haluaa pitää perhehoidon aseman yhtenä merkityksellisimpänä hoitomuotona kaiken ikäisille. Liiton tarkoituksena on tukea perhehoitajia sekä kehittää perhehoitoa Suomessa. Se tarjoaa palveluitaan niin perhehoitajille kuin kunnille sekä yhdistyksille. Perhehoitoliittoon kuuluu 21 perhehoitajien ja sijaisvanhempien jäsenyhdistystä. (Perhehoitoliitto ry 2014.)

Kolmas PePPI-hankkeessa toimiva järjestö on Pesäpuu ry, joka on valtakunnallinen lastensuojelun erityisosaamiskeskus. Järjestö on toiminut vuodesta 1998 alkaen. Pesäpuu ry pitää tärkeänä lastensuojelussa olevien lasten ja sijoitettujen lasten äänen kuulemista, jonka avulla se haluaa kehittää ja suunnitella laadukasta lastensuojelutyötä. Lapsen osallisuuden edistäminen on yksi Pesäpuun tärkeimmistä strategioista. Järjestö haluaa nostaa lastensuojelukentältä erilaisia muutostarpeita sekä juurruttaa keskeisiä kehittämistyöntuloksia toimintaan. (Pesäpuu ry 2014b.)

PePPI-hankkeessa hyödynnetään näiden kolmen järjestön osaamista, voimavaroja sekä heidän yhteistyökumppaneitaan. PePPI-hanke haluaa edistää yhteisöllisyyttä sekä luoda perhehoidon toimijoiden yhteistä verkostoa. Tämän lisäksi hanke haluaa tuottaa uutta tietoa perhehoidosta sekä laajentaa tietoisuutta perhehoidosta Suomessa. Tätä saatua uutta tietoa halutaan käyttää vaikuttamistyössä lapsen aseman parantamiseen sekä perhehoidon laadukkuuden takaamiseen. Hankkeen päätavoite on tukea ja edistää perhehoidossa elävien lasten ja nuorten sekä sijaisperheiden sosiaalista hyvinvointia. (Pelastakaa Lapset ry & Perhehoitoliitto ry & Pesäpuu ry 2012.)

5.2 Kehittämistyön aihe

Kehittämistyön tarve on lähtöisin opinnäytetyön tilaajalta Pohjois-Karjalan alueella toimivalta PePPi-hankkeelta. PePPi-hanke haluaa edistää sekä tuottaa sijaisperheiden tukea järjestölähtöisin voimin. Sijaisvanhemmille tukea tarjotaan ammatillisista syistä myös muilta tahoilta kuten kunnan sosiaalitoimesta mutta sijaisperheiden omat lapset jäävät vähemmälle tuelle. Perheen biologiset lapset jakavat yhteisen arjen sijoitettujen lasten kanssa kuten vanhempansakin.

Erityisesti sijaisperhe, kuten mikä tahansa muukin perhe-elämä kaipaa ympärilleen tukiverkostoja ja auttavia käsiä. Nykyajan työelämän haasteet sekä erilaiset arjen kiireet aiheuttavat sijaisperheiden vanhemmille paineita, jotka voivat aiheuttaa perheiden sekä perhehoitajien uupumisen. Tarvitaan ihmissuhteita sekä tukiverkostoja, joille arkea voi purkaa. Toisinaan arjen hengästystauot voivat olla lapsenhoitoapua, kuljetusapua harrastuksiin, ystävyyttä tai mitä tahansa muuta, mitä perheissä normaali arkena tehdään. Perhehoitajat, jotka voivat olla esimerkiksi sijaisperheen vanhempia tarvitsevat aikaa myös kahdestaan sekä omaa aikaa harvoina vapaapäivinä. PePPi-hankeen tarkoituksena on tuottaa vapaaehtoisvoimin tukea sijaisperheille arjen pyörteisiin sekä mahdollisuuksia verkostoitumiseen. (Pelastakaa Lapset ry & Perhehoitoliitto ry & Pesäpuu ry 2012.)

PePPi-hankeen yhtenä tavoitteena on kerätä tietoa perhehoidon arjesta. Tämän tiedon tuottajina halutaan erityisesti pitää lapsia sekä nuoria. Annetut vaikuttamismahdollisuudet sekä mahdollisuus osallistua vahvistavat lasten ja nuorten itsetuntoa. Lapsien itsensä kuuleminen on myös lasten oikeuksien toteutumista. (Pelastakaa Lapset ry & Perhehoitoliitto ry & Pesäpuu ry 2012.) Myös tässä opinnäytetyössä halutaan tuoda esille sijaissisarusten omaa näkemystä heidän tilanteestaan ja siitä minäkalaisia mahdollisia toimintamuotoja he toivoisivat. Haastateltavia on kannustettu mukaan tähän kehittämistyöhön osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien keinoin.

PePPi-hankkeessa on huomattu puutetta sijaissisarouden tukemisesta ja kuten Ketola (2008b, 51) myös toteaa, on vertaistuen tarvetta ollut havaittavissa myös sijaissisaruksille. Sijaisvanhemmille järjestetään koulutuksia sekä valmennuksia sijaisvanhemmuuteen liittyen sekä heille järjestetään myös vertaistukea. Tällaiset toiminnot

sekä tuen tarpeen kartoitukset ovat kuitenkin vähissä sijaissisarusten kohdalla. Hengähdystaukoja arjessa tarvitsevat usein perheen vanhemmat, mutta myös perheissä elävät biologiset lapset, sijaissisarukset. Myös he jakavat arjen sekä vanhempansa perheessä, johon sijoitetut lapset saapuvat. PePPi-hanke haluaa ottaa huomioon niin perhehoidossa sijoitettujen lasten aseman kuin myös kuulla perheen biologisten lasten äänen (Pelastakaa Lapset ry & Perhehoitoliitto ry & Pesäpuu ry 2012).

Sijaissisarusten asemaa ja kokemuksia perheissä on tutkittu jonkun verran opinnäytetöissä sekä Pro gradu-tutkielmissa. Näitä ovat mm. Merja Kerolan (2010) ”No kylmä piän sitä silleen niinku siskona” Sijaissisaruus perheen biologisten lasten näkökulmasta sekä Juho Kylläsen ja Jussi Sutisen (2007) opinnäytetyö ”En enää ollukaan se tyyppi, joka sai kaiken huomion” Sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruudesta. Tässä kehittämistyössä pääpaino on pohjoiskarjalaisten sijaissisaruksien tuen tarpeella. Kokevatko sijaissisarukset, että he kaipaavat arkeensa ulkopuolista apua ja tukea. Mahdollisen tuen tarpeen selvittyä, opinnäytetyössä keskittään myös tuen laadun selvittämiseen, minkälaista mahdollista (harrastus)toimintaa sijaissisarukset haluaisivat arkeensa ja tulisiko toiminnan olla yhdessä sijoitettujen lasten kanssa vai omana toimintanaan.

Tässä kehittämistyössä tarkoituksena on ollut selvittää ja tutkimuskysymyksinä toimivat seuraavat

- onko sijaissisaruksilla tuen tarvetta?
- mahdollisen tuen tarpeen laatu/minkälaista tukea tarvitaan?

Selvityksen alueena on toiminut Pohjois-Karjalan maakunta, joka kuuluu PePPi-hankkeen toiminta-alueeseen.

Opinnäytetyötä on tehty PePPi-hankkeen periaatteiden mukaisesti ja tutkimuskysymyksiin on lähdetty etsimään vastauksia suoraan nuorilta, jotka ovat toimineet sijaissisaruksina. Sijaissisaruksille tarjottavasta tuesta tai tuen tarpeesta ei juuri ole painettua kirjallisuutta vaikka sijaissisaruksien huomioiminen nähdään tärkeänä mm. PRI-DE-valmennuksessa.

PePPi-hankkeessa Pohjois-Karjalan alueella on alettu suunnitella nuorille omaa toimintaa, jonka vuoksi sijaissisaruksien mielipiteitä haluttiin nostaa yhdeksi tärkeäksi

näkökannaksi. Opinnäytetyö toimii eräänlaisena pohjatyönä ja tarvekartoituksena sijaissisaruiden tuen tarpeelle Pohjois-Karjalassa. Haastatteluiden analysoinnin ja opinnäytetyöstä syntyneiden kehittämisideoiden puitteissa tulee PePPI-hanke toteuttaa nuorten toiveiden mukaista vapaaehtoisvoimin järjestettävää toimintaa.

5.3 Aiemmat tutkimukset aiheesta

Tutkimukset sekä opinnäytetyöt perhehoidosta sekä sijoituksista ovat lisääntyneet lähivuosina. Useat tutkimukset koskevat mm. perhehoitoon sijoitettujen lasten kokemuksia sekä huostaanoton prosesseja. Sijaisvanhemmista ja sijoitetuista lapsista löytyy paljon tutkimustietoa, mutta kuten Valkonen (2008, 118.) toteaa, tutkimukset sijaisperheestä kokonaisuutena ovat vähissä. Lähiaikoina tutkimuksia sijaissisaruu-teen sekä heidän kokemuksiin on tehty yhä enenevässä määrin.

Merja Kerola (2010) on tehnyt Pro gradu-tutkielman ”No Kyl mä piän sitä sillee niinku siskona” Sijaissisaruu perheen biologisten lasten näkökulmasta. Tämän lisäksi ainakin Henna Kinnunen (2008) on tehnyt aiheesta Pro gradun ”Sehän niinku on silleesti mun pikkusisko” – sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruu-desta.

Aiheesta on tehty myös opinnäytetöitä kuten Ulla-Riikka Hyvärisen sekä Minna Muonan (2010) tehty ”Jos se ois tyttö, niin siskoks tai jos se ois poika, niin veljeks” Pride-valmennuksessa olevien perheiden biologisten lasten valmistautuminen sijaissisaruu-teen. Myös Savonia ammattikorkeakoulun opiskelijat Juho Kyllönen ja Jussi Sutinen (2007) ovat tehneet opinnäytetyön nimeltä ”En enää ollutkaan se tyyppi, joka sai kai-ken huomion. Sijaisperheiden biologisen lasten kokemuksia sijaissisaruu-desta”. Uu-simpana aiheeseen liittyvänä opinnäytetyönä löytyy Jenny Werlingin (2014) Biologis-ka barns upplevelse av sin vardag i familjehemmet samt deras tankar om stöd. Tässä opinnäytetyössä on haastateltu täysi-ikäisiä sijaissisaruuksia heidän arjestaan sijais-perheessä sekä mahdollisen tuen tarpeesta.

Sijaissisaruu-desta on tehty opinnäytetöitä myös sijoitetun lapsen näkökulmasta. Täs-tä esimerkkinä Tiina Kuja-Halkolan ja Heini Karjalaisen (2011) Lahden ammattikor-

keakoululle tehty opinnäytetyö ”Se oli aina sellainen pikku enkeli: Sijaisperheissä sijoitettuna olleiden nuorten kokemuksia sijaissisarouden tasa-arvoisuudesta”.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

6.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen tutkimus koetaan empiirisenä eli kokemusperäisenä tutkimuksena, jota voidaan kuvata myös sanoilla pehmeä, ihmisläheinen, ymmärtävä ja tulkinnallinen tutkimus. Kehittämistyö perustuu sijaissisarouden tuen tarpeen ja laadun havainnointiin haastattelemalla nuoria itseään sekä aineistossa esiintyneiden ilmiön pääkohtien esille tuotiin. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ymmärtää ja tulkita sijaissisarouden tuen tarvetta ja laatua. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 11–24.)

Opinnäytetyö perustuu laadullisen tutkimuksen periaatteisiin. Opinnäytetyön teoriaosuudessa on peilattu haastattelussa kerättyyn aineistoon sekä aineistoa on analysoitu laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Tuomen ja Sarajärven (2008, 18) mukaan laadullisen tutkimuksen viitekehys ja luotettavuus muodostuu teoriaosuuden perusteella. Tässä opinnäytetyössä teoriaosuus myös kuvaa opinnäytetyöntekijän käsityksiä sekä tietoutta havainnoidusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 20.)

Tässä opinnäytetyössä kuten usein laadullisen aineiston analyysissä pyritään näkemään kokonaisuus eikä tarkkailla sitä tilastollisten todennäköisyyksien puitteissa. Laadullista aineistoa tarkastellaan usein tietystä näkökulmasta ja kiinnitetään huomiota siihen, joka on tutkimuskysymysten kannalta oleellisin. (Alasuutari 2011, 38–40.) Tässä opinnäytetyössä oleellisin on ollut sijaissisarusten tuen tarpeeseen sekä tuen laadun tarkastelu. Tämän vuoksi teemahaastattelussa on yhtenä teemana käytetty tuentarvetta.

6.2 Aineiston keruu menetelmänä teemahaastattelu

Haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä suosituin tapa. Siihen liittyy paljon hyviä sekä huonoja puolia. Haastattelu antaa usein tutkimuskysymyksen kannalta monitahtoisia sekä merkityksellisiä vastauksia. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että haastattelukysymykset ovat tarkoin harkittuja sekä tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia. Opinnäytetyötä varten haastattelukysymyksiä muokattiin ja tehtiin yhdessä opinnäytetyön tilaajan kanssa. Haastattelun huonoja puolia ovat sen työläys ja se on prosessina paljon aikaa vievä. Haastattelun analysointi voi olla myös hankalaa, sillä valmiita malleja analysointiin ei ole olemassa. Vuorovaikutuksellisenä tiedonhankinta menetelmänä, varsinkin tuntemattoman sekä syventävän tiedon hankkimiseen, haastattelu on kuitenkin luotettavin tapa. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 35.)

Haastattelutyyppejä on erilaisia, lomakehaastattelussa edetään johdonmukaisesti siten, että kaikille haastateltaville esitetään juuri samat kysymykset samassa järjestyksessä. Strukturoimaton haastattelu eli avoin haastattelu on keskustelun omainen tilanne, jossa haastateltavan vastaus saa aikaan seuraavan kysymyksen. Näiden haastattelun välimallia kutsutaan puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Myös tässä opinnäytetyössä on käytetty aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua haastattelua, jossa on etukäteen tehdyt kysymykset mutta haastattelija on voinut vaihdella niiden järjestystä tai sanamuotoa. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 43–47.)

Opinnäytetyössä on käytetty tutkimusmenetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua, jossa kolme teemaa: perhesuhteet, sijaissisaruus sekä tuen tarve. Tuentarpeella opinnäytetyössä tarkoitetaan sitä mahdollista tukea, mitä sijaissisaret tarvitsisivat omaan elämäänsä, jotta he jaksaisivat toimia sijaissisaruksina. Tuen tarpeen jälkeen teemoihin voi lisätä myös tuen laadun, joka kuvaa sitä, minkälaista mahdollista tukea sijaissisarukset kaipaaisivat. Teemahaastattelussa teemat ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten muoto ja sisältö voivat vaihtua (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48). Tämä sopii erittäin hyvin opinnäytetyöhön, sillä haastateltavat kertovat kokemuksiaan hieman erilaisista näkökulmista, jonka vuoksi kysymysten muoto ei voi olla heille täysin sama. Teemahaastattelun runko löytyy liitteestä 1.

Tämän opinnäytetyön aineiston analyysia on tehty litteroidun eli puhtaaksi tekstimuotoon kirjoitettujen haastatteluiden avulla. Litteroinnin tarkkuus tuo aineistoon moniulotteisuutta. Auki kirjoitetut änkytykset, puheen tauot, naurahdukset, epäröinnit sekä murrekieliset ilmaisut voivat oleellisesti vaikuttaa aineiston tulkintaan. (Alasuutari 2011, 85.) Opinnäytetyötä varten tehdyt haastattelut on litteroitu auki puhekielellä sekä murteella. Opinnäytetyön aineistonkeruussa nauhoitettiin ja litteroitiin jokainen haastattelu. Opinnäytetyön neljä haastattelua toteutettiin Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimistolla, PePPi-hankkeen työntekijöiden työhuoneessa. Haastattelutila oli optimaalinen, rauhallinen tila yksilöhaastatteluiden tekemistä varten. Haastattelut olivat kestoltaan 20 – 55 minuuttia.

Opinnäytetyön tavoitteena oli haastatella 5-10 nuorta verkkopohjaisessa ympäristössä. Haastateltavien löytäminen verkkoympäristöön osoittautui erittäin hankalaksi. Lopulta haastateltavia löydettiin PePPi-hankkeen työntekijöiden kontaktien avulla mutta aikataulun nopeuttamiseksi ja haastateltavien vähyyden vuoksi haastattelut päätettiin tehdä kasvotusten. Aiemmin haastateltavia oli etsitty PePPi-hankkeen tiedotuskirjeen avulla sekä ilmoituksella hankkeen Facebook-sivuilla. Tieto haastateltavien etsinnästä meni myös Perhehoitoliitolle sekä Pesäpuulle.

6.3 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston haasteena on tulkintojen tekeminen tutkittavasta ilmiöstä tai aiheesta. Kuten tässäkin opinnäytetyössä haastattelut aineistot ovat pitkäköjiä sekä moniselitteisiä jolloin tutkijan on vaikeaa ymmärtää erilaisia kielellisiä vivahteita haastateltavasta. Opinnäytetyöntekijän ammattitaito sekä mielikuvitus tulisi näkyä haastattelun tuloksien monipuolisuutena sekä osuvina tulkintoina. (Eskola & Suoranta 1998, 145.)

Laadullisen aineiston analysointiin on kuitenkin paljon erilaisia tapoja ja ohjeita. Tässä opinnäytetyössä on käytetty pääasiassa kahta aineiston analyysitapaa teemoittelua ja tyypittelyä. Litteroitua aineisto on myös koodattu teemahaastattelurungon mukaisesti. Koodauksella tarkoitetaan aineiston pilkkomista helpommin tulkittaviin alueisiin (Eskola & Suoranta 1998, 154.) Opinnäytetyössä litteroitua aineistoa on koodattu erilaisilla väreillä. Näin aineistoista on etsitty aihepiiriin liittyviä vastauksia ja siten

saatu koottua samankaltaiset vastaukset yhteen samojen otsikointien alle. Otsikoinneiksi on koodattu perhesuhteet, sijaissisaruus sekä tuen tarve ja tuen laatu.

Koodauksen jälkeen seuraava ja luonnollinen analysointi malli on teemoittelu. Teemoittelulla aineistosta nostetaan tutkimuksen kannalta oleellisia asioita sekä tuodaan aineistoa esiin sitaattien sekä teorian vuoropuhelulla (Eskola & Suoranta 1998, 174–175.) Opinnäytetyössä sitaatit ovat nostettu esiin, jotta haastateltavien oma ääni saadaan kuuluviin sekä sen vuoksi, että ne elävöittävät teoriapohjaista tekstiä.

Toisena aineiston analyysimenetelmänä tässä opinnäytetyössä on käytetty tyypittelyä. Tyypittelyssä aineistoa jäsennellään samankaltaisuuksien mukaisesti, jotka tiivistävät aineistoa. Opinnäytetyössä aineistosta on rakennettu aineiston perusteella tyypillinen tilanne sijaissisarukseksi tulemisen ja olemisen näkökulmasta. Tyypittelyssä ei ole kuitenkaan tarkoitus keskittyä yleistykseen vaan tuoda esille niitä mielenkiintoisia asioita, joita haastatteluissa on käynyt ilmi. (Eskola & Suoranta 1998, 181.) Opinnäytetyössä on tyypittelyn avulla tulkittu haastateltavien sijaissisaruus tarinoita, sekä niiden perusteella luotu haastatteluaineiston yhteenvedoksi kuvaus sijaissisarouden polusta.

6.4 Tutkimusetiikka

Opinnäytetyössä on kyse ihmisiin liittyvästä ilmiöstä, jolloin tutkimusetiikan oleellisuus on erittäin tärkeää. On täytynyt pohtia, onko tämän tutkimuksen aihe inhimillinen, pyytää haastateltavilta sekä heidän vanhemmiltaan suostumus tutkimukseen osallistumisesta sekä huolehtia aineiston luottamuksellisesta käsittelystä. Aineiston analyysivaiheessa on myös oltavana tarkkana että todentaa sekä raportoi saamaansa tietoa oikein. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 20.)

Tässä opinnäytetyössä on myös pyritty hyvään tieteelliseen käytäntöön mikä tarkoittaa sitä, että tutkija tuntee ja toimii tutkimuksellisten eettisten periaatteiden mukaisesti. Näihin periaatteisiin kuuluu työn huolellinen teko, tarkkuus, suunnitelmallisuus, raportointi sekä oikeanlaiset tutkimusmenetelmät. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 24.) Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen kertoo tutkimuksen uskottavuudesta ja luotettavuudesta. Tutkimukseen käytetyt tiedot ja taidot sekä kuvatut menetel-

mät tukevat tutkimuksen luotettavuutta sekä kertovat tutkimuksen lukijalle, että tutkija on ottanut huomioon kyseisiä asioita. (Kuula 2011, 32–34.)

Ihmisiä ja heidän yksityisasioitaan käsittelevässä tutkimuksessa tärkeimpinä eettisinä näkökulmina ovat luottamus sekä yksityisyyden säilyttäminen (Hirsjärvi & Hurme 2011, 20). Ihmistieteisiin liittyvissä tutkimuksissa, kuten tässäkin opinnäytetyössä on pyritty kunnioittamaan tutkimuksessa mukana olleita sekä kohtelevaan heitä oikeudenmukaisesti. Myös jokaisen henkilön sekä haastateltavan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettu sekä heille on kerrottu kehittämistyön aiheesta sekä tarkoituksesta. (Kuula 2011, 59–61.)

Yksityisyyden suojan kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että haastateltavista ei paljasteta mitään henkilötietoja sekä tunnistetietoja käsitellään varoen tutkimusta kirjottaessa. Jokaisella tähän kehittämistyöhön osallistuvalla on ollut oikeus määrittää mitä tietoja heistä julkaistaan. Tutkijalla on velvollisuus noudattaa tietosuojalainsäädäntöä johon liittyy mm. vaitiolo- sekä salassapitovelvollisuudet, henkilötietolaki sekä tekijänoikeuslaki, joka velvoittaa lähdeviittausten käyttöön. (Kuula 2011, 66–80.)

Tutkittavien suojaamiseksi sekä tietosuojalainsäädännön mukaisesti menetellen, ei tutkittavia pitäisi pystyä tunnistamaan tutkimustekstistä. Tunnistamattomuus ei aina ole tarpeellista, mutta se on suotavaa käsitellessä ihmisten yksityisasioita ja mikäli näin on sovittu haastateltavien kanssa. Pieniä erityisryhmiä tutkittaessa ja heidän esiintyessä pienellä maantieteellisellä alueella tunnistettavuus on iso riski. Riskin pienentämiseksi aineistoa voidaan anonymisoida, mikä tarkoittaa sitä, että haastateltavien erilaisia taustamuuttujia (esim. ikä, sukupuoli, kansalaisuus, siviilisääty tai koulutus) poistetaan. (Kuula 2011, 200–211.)

Opinnäytetyön tekemistä varten jokaiselta haastateltavalta on pyydetty heidän oma, sekä alaikäisiltä myös heidän vanhempiensa, suostumus aineiston käyttöön sekä julkaisuun määriteltyjen ehtojen mukaisesti. Lupalomakkeessa (liite 2) on kerrottu, että opinnäytetyö tullaan julkaisemaan ja että henkilötietoja käsitellään luottamuksellisesti sekä anonyymisti. Opinnäytetyön aineiston otoksen ollessa pieni, on myös aineiston tunnistettavuuteen kiinnitetty erityistä huomioita. Aineiston analyysissä on poistettu tunnistetiedoista ikä, sukupuoli ja kotipaikkakunta. Näillä tunnistetiedoilla ei ole kehittämistyön tuloksien kannalta oleellista merkitystä.

7 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

7.1 Aineiston kuvaus

Opinnäytetyötä varten haastateltiin neljää sijaissisarusta Pohjois-Karjalan alueelta. Haastateltavilla on hyvin erilaiset sekä eripituiset kokemukset sijaissisarudesta. He ovat olleet sijaissisaruksina noin yhdestä kymmeneen vuoteen. Näin ollen heillä jokaisella on kokemusta sijaissisaruksena olemisesta ja he pystyivät kuvailemaan sijaissisaruuutta hyvin. Jokaisella sijaissisaruksella on myös biologisia sisaruksia.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 168 minuuttia. Jokainen haastattelu litteroitiin ja aineiston analyysi tehtiin litteroidusta tekstistä. Haastatteluaineiston pienen otoksen sekä pienen maantieteellisen alueen vuoksi, opinnäytetyössä ei kuvailla haastateltavia tarkemmin, ettei heidän tunnistettavuutensa vaarantuisi.

Opinnäytetyössä aineistoa lähdetään purkamaan haastattelussa käytettyjen teemojen mukaisesti. Haastateltavat vastasivat teemojen mukaisiin kysymyksiin, joten sen vuoksi tämä analyysintapa on oleellinen. Haastatteluteemoina käytettiin perhesuhteita, sijaissisaruuutta sekä tuen tarvetta. Näiden teemojen ohella haastatteluaineistosta nousi myös tuen laadun teema eli minkälaista tukea sijaissisarukset voisivat tarvita.

7.2 Kehittämistyön tulokset

7.2.1 Perhesuhteet

Haastatteluissa nostettiin perhesuhteet yhdeksi tärkeäksi teemaksi, koska sijaissisarusten välit biologisiin sisaruksiinsa sekä vanhempiinsa koettiin oleelliseksi asiaksi mietittäessä sijaissisaruksen välejä sijoitettuihin lapsiin nähden. Mikäli haastatteluissa olisi ilmennyt, että välit omiin vanhempiin olisi ollut huonot tai riitaisat, olisi se voinut vaikuttaa myös kokemukseen sijaissisarudesta. Hyvät välit vanhempiin sekä

biologisiin sisaruksiin saattaa myös vaikuttaa sijaissisaruksien tuen määrän ja laadun tarpeeseen.

Haastatteluissa ilmeni, että kaikilla haastateltavilla oli hyvät välit omiin biologisiin vanhempiin. Osa haastatelluista kuvaili välejä lämpimiksi ja avoimiksi. Arkielämässä ilmenevät pienet riidat ja haasteet mainittiin osaksi normaalia perhe-elämää.

”Hyvät välit on.”

”...no ei ne huonotkaan oo mutta...no se on hyvä, että vanhemmat välittää sun asioista. (...) ...mutta on ne hyvät ja lämpimät.”

Haastatteluissa mainittiin myös, että vanhemmille voi puhua monista asioista sekä pyytää heiltä apua ja tukea erilaisissa tilanteissa. Kavereiden kanssa olo sekä koulun käynti mainittiin yhdeksi riidan aiheuttajaksi perhe-elämässä, josta keskusteltiin usein vanhempien kanssa.

Sijoitettujen lasten saapuessa perheeseen koettiin, että perhesuhteet muuttuivat, myös biologisen perheen sisällä. Kotona oleminen saattoi alussa olla hankalaa kun omia vanhoja toimintamallejaan tai sanojaan piti varoa sijoitettujen lapsien läsnä ollessa. Haastateltavista tuntui, että asioista ei voinut puhua niin avoimesti oman perheen kesken sijoitettujen lasten ollessa paikalla. Välillä haastateltavat kokivat muuttuneen tilanteen kotona hankalaksi ja halusivat saada omaa aikaa olemalla öitä tai viikonloppuja lähisukulaisten tai kavereiden luona.

”...kun ympäristö oli muuttunut siitä kun ne tuli, että mitä se oli ennen. Niin se just vaikutti kuitenkin kaikkien olemiseen niin paljon.”

Vanhempien tuki ja ymmärrys on varmasti yksi tärkeimmistä tekijöistä sijaissisarusprosessin toimimiseen. Biologisen lapsen tunteiden huomioiminen sekä niistä puhuminen yhdessä on tärkeää. Kaikissa haastatteluissa kävi ilmi, että omien vanhempien ymmärrys muuttuneesta tilanteesta perheessä sekä sijaissisaruksen tuen tarpeen huomioinnissa oli riittävää.

Haastatteluissa mainittiin, että oma biologinen perhe tarvitsisi jotain omaa ja yhteistä, mihin sijaissisarukset eivät osallistuisi tai eivät osallistuneet. Sijoitettujen lasten tul-

lessa perheeseen saattoi biologisen perheen välit hieman kiristyä, jolloin normaali perhetilanne ennen sijoitettuja lapsia tuntui paremmalta vaihtoehdolta.

”...niin siinä oli sit se mejän oman perheen juttu...”

Yhteiset biologisen perheen arjen teot eivät olleet isoja asioita, vaan yhteisiä hetkiä vietettiin sijoitettujen lasten ollessa nukkumassa tai kotilomilla. Nämä hetket kuitenkin koettiin tärkeäksi, jolloin huomio keskittyi vaan perheen biologisiin lapsiin.

Haastateltavat kertoivat haasteista biologisessa sisaruudessa, mutta pääasiassa sisarussuhteet nähtiin hyvinä. Haastatteluissa kävi ilmi, että sisarusten kanssa voisi viettää enemmän aikaa sekä ottaa heitä eri tavalla huomioon. Sisaruussuhteet olivat erilaisia varsinkin hyvin eri-ikäisten sisarusten kanssa. Saman ikäiset sisarussuhteet koettiin haasteellisimpina kuin nuoremmat sisarukset.

”...noo ne nyt on aina välillä mitä on. (...) Kyllä meillä ihan hyvin mennee mut välillä on sit niitä päiviä kun mennee vähän sieltä tännepäin.”

”...jatkuvasti ollaan tekemisissä, niinku soitellaan ja käyvvään kylässä ja näin niinku. Ihan niinku läheiset.”

Omat biologiset sisarukset koettiin kaikesta huolimatta läheisemmiksi sekä välit heihin todettiin avoimemmiksi kuin välit sijoitettuihin lapsiin.

”...nehän tuntuu tietenkin biologiset sisarukset enemmän läheisiltä kun nämä sijotetut lapset. (...) että siinä ei vaan oo semmosta sidettä mikä on biologisiin sisaruksiin. Eikä sitä varmaan saa helposti rakennettukaan.”

”...veri on vettä sakeampaa joka tapauksessa. Et kyl mä niinku...luottamus omaan sisarukseen, omiin biologisiin sisaruksiin on niinku erilainen kuin niihin sijotettuihin sisaruksiin. Vaikka ei oo luottamus koskaan kärsiny sillä tavalla, että enkö voisi luottaa. Mutta en henkilökohtaisia asioita lähe heille puhumaan sillä tavalla kuin biologisille sisarille.”

Vaikka biologiset sisarukset koettiin läheisemmäksi, kävi haastatteluista ilmi, että myös sijoitetun lapsen kanssa voi syntyä samankaltainen sisaruussuhde. Näin läheisen suhteen luominen vaatii kuitenkin paljon yhdessäoloa ja yhteisen arjen jakamista. Mikäli sijoitetut lapset saapuvat perheeseen nuorina sekä perheessä on lähes saman ikäisiä lapsia, muodostuu sijaissisaruussuhde vakaammaksi pitkäaikaisessa sijoituksessa.

7.2.2 Sijaissisaruus

Kehittämistyössä haluttiin tuoda lyhyesti esille sijaisperheiden biologisten lasten ajatuksia sijaissisaruksena olemista sekä heidän kokemuksiaan sijaissisaruudesta. Tätä selvitettiin tuen tarpeen ja laadun taustaksi, jotta tiedettäisiin minkälaisista lähtökohdista haastateltavat vastaavat kysymyksiin.

Haastateltavat kuvailivat sijaissisaruutta opettavaiseksi ja pääosin hyväksi kokemukseksi. Sijoitetun lapsen tai lapsien tullessa perheeseen vaadittiin sopeutumiseen aikaa sekä ymmärrystä kaikilta perheen jäseniltä. Sijaissisaruus aiheutti myös hyvin ristiriitaisia tunteita. Sijaissisaruus tuntui hyvälle ja järkevälle vaihtoehdolle ja että sijoitetut lapset saivat sijaisperheestä turvallisen kasvuympäristön. Samaan aikaan oli pelon tunnetta siitä, että oma paikka perheessä katoaisi. Alun totuttelun jälkeen haastateltavat kuvailivat sijaisperheen elämää normaaliksi perhe-elämäksi, jossa välillä päivät sujuvat paremmin, ja välillä on enemmän riitoja sekä erimielisyyksiä. Sijaissisarukset kokivat myös, että omalla toiminnalla oli merkitystä sijaissisaruussuhteen luomisessa, mitä sosiaalisempi olit itse, niin sitä sosiaalisempia myös sijoitetut lapset olivat sinua kohtaan.

”Olihan se aluks vähän outto mutta sitten siihen tottu.”

”No onhan se ihan mukavvaa ja sinällään rauhallista. Mutta joskus tulee niitä huonojakkiiin päiviä.”

Sijaissisaruudesta annettiin tarvittavaa tietoa ennen sijoitettujen lasten saapumista perheeseen. Haastateltavat sijaissisarukset olivat tietoisia siitä mitä sijaisperheenä tai sijaissisaruksena olemisen on jo ennen kun heille saapui lapsia pitkäaikaissijoitukseen. Perheissä keskusteltiin sijoitettujen lasten taustoista jo aiemmin sekä heille

oli kerrottu mitä asioita sijaisperheessä puhutuista asioista saa tai ei saa kertoa eteenpäin omille ystäville.

”No onhan se ihan hyvä, että tulee, eikä jää mihinkään laitokseen tai tämmöstä.”

Haastateltavat kokivat hyväksi myös sen, että sijoitetut lapset saivat paikan perhehoidossa, eikä lasta sijoitettu esimerkiksi laitokseen. Vaikka arki sijaisperheessä on välillä raskasta ja vaativaa, on haastateltujen kokemus sijaissisaruuudesta pääosin positiivinen sekä opettavainen.

”...siis on se mukavaa, että. Se nyt ihan riippuu miten niitten kanssa ruppee synkkaamaan. (...) Mutta kyllä se vaatiikkiin. Just huomas niistä koulunumeroista, niin kyllä se loppu pelin vaati aika paljon.”

”...oppiihan siinä ainakin vastuuta. (...) Kyllä se opettavaista on ja se kyllä se niinku ihan mukavvaa.”

Erilaisten perheiden elämä sekä uudenlaiset tilanteet koettiin sijaissisaruuudessa positiivisena. Vaikka tilanteet saattoivat olla haastavia, ne koettiin hyvinä, joiden avulla haastateltavat oppivat myös suvaitsevaisemmaksi ihmiseksi sekä huomioimaan toisia ihmisiä paremmin. Sijaissisaruuus sai usein myös ymmärtämään erilaisia ihmiskohtaloita sekä elämän eriarvoisuutta.

”kyllähän se niinku avartaa ommaa ajatusmaailmaansa...”

Sijaissisaruuudesta mainittiin myös huonoja puolia. Toisinaan sijaissisaruuus vaati paljon perheen biologisilta lapsilta ja se koettiin hetkellisesti raskaaksi. Sijoitettujen lasten saapuessa perheeseen, oli muutoksen kohtaaminen sekä yhteyden löytyminen lasten kesken vaikeinta. Sijaissisarukset kertoivat sijoitettujen lasten suuremmasta huomion tarpeesta. Suuremman huomion tarpeen syyksi mainittiin käyttäytymishäiriöt tai sijoitettujen lasten ikä.

”...ne sijaislapset ehkä tarvihtee vähän enemmän sitä huomioo, niinku ite.”

Sijoitettujen lasten viedessä enemmän huomiota saattoivat biologiset lapset vetäytyä hieman syrjään ja omiin oloihinsa. Joskus se aiheutti sijaissisaruksille mielipahaa ja huonoa oloa, koska he eivät olleet enää ainoat huomion keskipisteenä. Tämän tunteen mainittiin kuitenkin olevan ohimenevää. Sijoitettujen lapsien ollessa kotilomilla

saivat biologiset lapset vanhempiansa täyden huomion, mikä osittain korvasi aiempaa.

Lapsen kokiessa, että hän saa vähemmän huomioita kuin toiset, voi hänen kanssaan lisätä kahdenkeskistä aikaa jolloin lapsi tuntee, että häntä arvostetaan. Yhteiset askareet ja puuhut, kahdenkeskeiset tilaisuudet antavat lapselle taas ymmärryksen siitä, että yhteisestä ajasta voi nauttia. (Parker & Stimpson 2004, 167.) Biologisten lasten huomioiminen yksin ilman muita lapsia on tärkeä osa vanhemman ja lapsen sitetä. Aina biologiset lapset eivät kuitenkaan koe huomiontarvetta eivätkä haluakaan sen erityisempää kohtelua. Haastatteluissa kävi ilmi, että mitä vanhempi sijaissisar on, sitä vähemmän hän kaipaa vanhempiansa huomiota eikä välitä siitä, vaikka sijoitetut lapset saivat enemmän huomiota kuin hän itse.

7.2.3 Tuen tarve ja tuen laatu

Kehittämistyön pääasiallisena tehtävänä oli selvittää sijaissisaruksien tuen tarvetta arjessa. Haastatteluiden perusteella kävi ilmi, että tuelle ei koettu olevan tarvetta tai haastateltavat eivät tunnistanee tuen tarvetta sijoitettujen lapsien saapuessa perheeseen.

”...en mie niinku tarvinnu apua. Mut sit ku jälkikäteen miettii, eihän sitä niinku sillon kun se tilanne on, niin ei sitä sillon huomannu.”

”...en mä ossaa sannoo, että mä oisin mittään semmosta tarvinnu.”

Haastateltavat kertoivat sijoitettujen lasten kaipaavan enemmän huomiota ja näin ollen vievän enemmän aikaa kun itse biologiset lapset perheessä. Tämän aiheen myötä esille nousi asioita vanhempien väsymyksestä, sijaissisaruksien avun tarpeesta perheessä sekä esimerkiksi lastenhoidon avusta sijoitettujen lasten perheeseen tullessa. Sijaissisarukset kertoivat, että he pystyivät avun tarpeen tullessa keskustelemaan omien vanhempiansa kanssa. Kysyttäessä yhteydenotoista ulkopuolisiin tahoihin sijaissisarukset eivät osanneet kertoa kehen olivat yhteydessä.

”...meillä kävi kotona ne työntekijät sieltä...mikä paikka se nyt olikaan.”

Haastatteluissa mainittiin, että sijaissisaruksille olisi hyvä jatkossakin tarjota ennakkotietoa siitä mitä sijaissisaruus on ja minkälaisia lapsia sijoitukseen on tulossa. Ulkopuolinen apu on sijaissisaruksien mielestä tärkeää, erityisesti sijaisperheen vanhemmille. Sijaissisarukset voisivat kaivata ulkopuolista apua siihen, että he saisivat itse omaa aikaa tai aikaa yhdessä omien vanhempiansa kanssa. Lastenhoito-, koti- ja kuljetusapu mainittiin haastatteluissa.

”se söi se alkuaika itestä niin paljon, että sillon ois ollu, että ois vaikka käyny se sosiaaltoimi vähän usseemmin.”

Haastateltavat pitivät tärkeänä sijoituksen alussa olevaa tukea. Niin kunnallisenkin kuin järjestölähtöisen toiminnan olisi hyvä säännöllisesti muistuttaa tarjoamastaan tuesta ja avusta, ettei perheille tulisi sellainen tunne, että he ovat asian kanssa yksin. Sijaissisarukset mainitsivat haastatteluissa, että kahdenkeskinen keskustelu ulkopuolisen tuen tarjoajan kanssa olisi tärkeää. Tällöin pääsisi helpommin kertomaan mieltä painavista asioista kuin koko perheen kanssa keskusteltaessa.

Sijaissisaruksille omien vanhempien tuki ja heidän kanssaan avoin keskustelu osoitautui tärkeäksi. Sijoitettujen lasten asioista puhuminen sekä sijoitettujen lasten vaikeuksien käsittely onnistui parhaiten omien vanhempien kanssa. Vanhemmilla on tärkeä rooli selittää biologisille lapsille miksi sijoitetut lapset ovat heillä sekä mistä heidän mahdollinen ongelmakäyttäytymisensä johtuu.

Sijoitettujen lasten vaativampi huomio koko perheeltä tuntui haastateltavista joskus raskaalta. Vaikka päävastuu sijaisperheessä on sijaisvanhemmilla, joutuvat sijaissisarukset auttamaan perheen arjessa. Jos perheen biologiset lapset ovat vanhempia kuin sijoitetut lapset, toivoivat he enemmän omaa aikaa ilman nuorempia sijoitettuja lapsia sekä ilman vanhempiaan.

”...sillon kun on ne sijoitetut lapset, niin sillon ehkä että ois sitä ommaaki aikaa...”

Haastateltavat kertoivat myös usein olleensa omien vanhempiansa vertaistukena ja kuuntelijana perheessä. Myös perheen lähisukulaisilla on iso rooli sijaisvanhempien ja sijaissisaruksien jaksamisessa.

Haastatteluissa kävi ilmi, että sijaissisarukset toivoivat yhteisiä tapahtumia sijoitettujen lasten sekä biologisten sisaruksiensa kanssa. Yhteiset toiminnot ja keskustelut

auttaisivat sijaissisaruksia sekä sijoitettuja lapsia ymmärtämään toisiaan ja tapamaan muita ihmisiä myös oman perheen ulkopuolelta. Yhteisen toiminnan järjestämismahdollisuutta ei siis rajoittaneet sisaruussuhteet vaan tärkeämmiksi koettiin mahdolliseen tapahtumaan osallistuvien ryhmäläisten ikä. Haastatteluissa kävi ilmi, että sijaissisarukset viettäisivät mieluiten aikaa oman ikäistensä kanssa. Haastateltavien mukaan nuoria voisi saada enemmän mukaan, jos tapaamiset olisivat vaan oman ikäiselle porukalle. Näin jutut ja mielenkiinnon kohteet olisivat toisiaan lähempänä.

”...oishan se varmaan ihan kiva ollu. Niinku muihinkin ihmisiin silleen tutustuu, jotka tietää minkälaisessa tilanteessa on. Että ei se mikään huono juttu oo.”

”...jos ne ois yhdessä(järjestetyt tapaamiset), niin sit sie pystysit niinku puhumaan ja ne tietää molemmista puolista. (...) Niin sitten ois ehkä niinku helpompi asettaa ihtensä siihen sijaissisarus siihen niinku tilalle, että miltä niinku hänestä tuntuu.”

Sijaissisarukset eivät kokeneet haastatteluiden perusteella tarvitsevansa erityistä tukea, mutta he eivät myöskään nähneet erilaisia ryhmä- tai yhteistoimintoja huonona asiana. Tämän vuoksi haastatteluissa kysyttiin sijaissisaruksien toiveita erilaiseen toimintaan, jota voitaisiin PePPI-hankkeen ja vapaaehtoisten voimin järjestää.

”...oisko ne tapahtummii tai jottain..”

”...jos ois semmossii enemmän vaikka leirintapasii tai viikonloppujuttuja, niin sit sie pystysit tutustuu vaikka joittenkin tehtävien kautta niinku enemmän...”

Haastateltavat olivat kiinnostuneita säännöllisestä tai pidempiaikaisesta toiminnasta, jolla olisi jokin selkeä tarkoitus ja päämäärä. Lyhyissä epäsäännöllisissä tapaamisissa ei pääse muiden nuorten kanssa niin hyvin tutuiksi, jolloin seuraavaan tapaamiseen on jälleen vaikea lähteä.

”...miten sitä niinku sais paremmin kun tutustummaan ihmiset. (...) kun se on niin passiivista hommaa...(..) se niinku se pääasia sitten häviää jonnekin.”

”...pitäis olla jotenkin toiminnallinen juttu... (...) että siitä sai enemmän irti ja vapautuneemmin.”

Haastatteluissa mainittiin vain sijoitetuille lapsille suunnattua toimintaa, varsinkin jos sijoitetut olivat huomattavasti perheen biologisia lapsia nuorempia. Tällöin perheen biologiselle lapsille tarjoutuisi mahdollisuus omaan aikaan, sijoitettujen lasten ollessa muualla.

Erityisesti haastateltavat toivoivat yhteydenpitoa suoraan nuoriin itseensä. Vanhemmille lähetetty sähköposti saattaa hävitä muiden viestien sekaan tai vanhempi unohtaa mainita nuorelle tulevista tapahtumista tai osallistumismahdollisuuksista. Myös erilaiset sosiaalisen median kanavat mainittiin hyvänä yhteydenpitovälineenä nuoriin.

”...meille nuorille ei tuu sitä sähköpostii nii ussein.”

Yhteydenotot suoraan nuoriin saisi heidät tuntemaan itsensä tärkeäksi sekä antaisi heille mahdollisuuden itse valita mihin tapahtumiin osallistuisi ja mitkä jättäisi väliin. Henkilökohtaisesti nuorille osoitetut viestit voisivat motivoida sekä osallistaisivat nuoria itseäänkin tarttumaan toimeen sekä vastaamaan viesteihin, mikäli asia olisi kiinnostava.

7.3 Sijaissisaruksen polku -kuvaus

Aineiston analyysin tueksi on kirjoitettu yleinen kuvaus sijaissisarouden polusta. Kuvaus on kirjoitettu yhteenvedoksi tulkiten haastatteluaineistoa. Tämän kuvauksen avulla on haluttu tuoda selkeämmin esille sijaissisaruksien ajatuksia sijaissisaroudesta, ilman että ne kohdistuvat yksittäiseen haastateltuun henkilöön. Tämä kuvaus on fiktiivinen eikä kuvaa ketään opinnäytetyötä varten haastateltua henkilöä.

Sijaissisaruksen polku

Kaino on 16-vuotias ja hän asuu Pohjois-Karjalassa. Kainon perheeseen kuuluvat isä, äiti sekä nuoremmat sisko ja veli. Kainon perhe toimii sijaisperheenä sijoitetuille lapsille. Vakituisesti sijoitettuja lapsia on Kainon perheessä tällä hetkellä kaksi. Kainon perhe on toiminut sijaisperheenä jo kolme vuotta. Ensin Kainon perheessä oli vieraita lapsia vain viikonloppuisin, mutta sen jälkeen kaksi lasta muutti pysyvästi Kainon perheeseen.

Kainon perhe asuu maaseudulla, josta on aika pitkä matka kouluun sekä harrastuksiin. Tämän vuoksi Kaino ei harrasta säännöllisesti mitään erikoista, hän tykkää kuitenkin harrastaa erilaisia asioita yksinään. Toisinaan hän käy lenkkeilemässä, soittaa pianoa tai hoitaa perheen koiraa ja kissaa.

Harkitessa sijaisperheeksi ryhtymistä Kainon vanhemmat kertoivat Kainolle, että perheeseen voisi olla tulossa sijoitettuja lapsia. Tällöin Kainon mielipide asiaan otettiin huomioon. Kaino kuitenkin ajattelee, että vaikka hän ei olisi suostunut sijaisperheeksi ryhtymiseen, vanhemmat olisivat joka tapauksessa ottaneet perheeseen sijoitettuja lapsia.

Sijoitettujen lasten tullessa perheeseen Kainon perheessä kävi sosiaalityöntekijöitä sekä muitakin ihmisiä keskustelemassa perheen muuttuneesta tilanteesta. Asioista piti puhua koko perheen kesken yhdessä. Kainosta kuitenkin tuntui hankalalle sanoa mielipidettään kaikkien edessä, ja hän olisi toivonut kahdenkeskeisiä keskusteluja aikuisten kanssa. Kainolle kerrottiin paljon tärkeitä asioita kuten mitä vieraiden lasten asioista saa kertoa koulussa sekä minkälaisia nämä uudet lapset olisivat. Kainon mielestä oli erittäin tärkeää, että hänelle kerrottiin sijoitetuista lapsista ja heihin liittyvistä asioista avoimesti. Näin Kainon oli helpompi ottaa uudet ihmiset vastaan omaan perheeseensä.

Kainon mielestä sijoitetut lapset ovat ihan mukavia, vaikka heistä on toisinaan myös paljon harmia. Vanhempien käydessä töissä joutuu Kaino koulun jälkeen pitämään pari tuntia huolta omista pienemmistä sisaruksistaan ja tämän lisäksi myös sijoitetuista lapsista. Se on joskus todella ärsyttävää ja raskasta. Kaino toivoo usein myös omaa aikaa sekä rauhaa, että voisi keskittyä itselle tärkeisiin asioihin. Hänestä sijais-sisaruksena toimiminen on kuitenkin opettavaista, koska siitä oppii suvaitsevaisemmaksi sekä vastuulliseksi ihmiseksi. Joskus on vaikeaa olla oma itsensä vieraiden lasten kanssa ja joskus tuntuu, että heidät on tuotu Kainon perheeseen siksi, että sijoitetuista lapsista koulutettaisiin yhteiskuntakelpoisia ihmisiä.

Sijoitetut lapset ja Kaino tulevat ihan hyvin toimeen keskenään ja toisinaan Kaino ajattelee, että nämä ihmiset voisivat olla oikeasti hänen sisaruksiaan. Ajatus on kuitenkin vähän vieras ja outo, omat biologiset sisarukset tuntuvat paljon läheisemmille

ja heidän kanssaan puhuminen ja oleminen on luontevampaa. Kainon pienemmät biologiset sisarukset ovat sopeutuneet tilanteeseen paremmin, koska he ovat sijoitettujen lasten kanssa enemmän saman ikäisiä kuin Kaino.

Kainon vanhemmat käyvät erilaisissa sijaisvanhempien tapaamisissa sekä toisinaan sijoitetut lapset ovat kotilomilla omissa perheissään. Tämä on Kainosta mukavaa, sillä silloin voi kotona tehdä juuri niitä asioita mitä ennen sijoitettujen lasten tuloa ja saa omaa aikaa. Kainon mielestä äidille ja isälle pitäisi järjestää useammin aikaa puhua vaikeista asioista, tällöin äiti ei olisi aina niin väsynyt. Kainostakin olisi kivaa tutustua uusiin ihmisiin, ehkä sellaisiin joiden kanssa voisi keskustella sijaisperheenä olemisesta. Ei Kaino koe sitä tarpeelliseksi, mutta ei siitä hänelle haittakaan olisi. Kaino ei ole kuitenkaan kovin kiinnostunut lähtemään yhden illan tapaamisiin, vaan hän haluaisi, että voisi tutustua kunnolla oman ikäisiin ihmisiin ja oikeasti ystävystyä. Pienemmille sijaissisaruksille sekä biologisille sijaissisaruksille voisi myös järjestää jonkun yhteisen säännöllisen kerhon, ehkä Kainokin voisi mennä sinne joskus yhdessä sisaruksiensa kanssa.

7.4 Johtopäätökset

Pohjois-Karjalan alueella sijaissisarusten tuen tarvetta ja laatua tutkivien haastatteluiden perusteella voimme todeta, että sijaissisarukset eivät itse koe kaipaavansa arkeensa tukea. He ovat pärjänneet sijaissisarena omien vanhempiensa sekä lähipiirinsä tuella. Haastatteluista käy kuitenkin ilmi asioita, joissa tuelle olisi voinut olla tarvetta. Tuen tarpeen tunne ei ole tullut sijaissisaruksille sijoituksen aikana, mutta jälkikäteen ajatellen tuesta olisi voinut olla apua muuttuneessa arjessa. Tuen tarpeellisuus esiintyi kommentoissa jotka koskivat mm. mahdollisuutta omaan aikaan, koulumenestyksen kärsimistä ja mahdollista koko perheen tukea kuten lastenhoitoapua sekä vertaistukea vanhemmille.

Mahdollinen tuen tarve on oleellista sijoituksen alussa, jolloin arki sekä uuteen elämänvaiheeseen totuttelu vaatii paljon koko sijaisperheeltä. Varsinkin tällöin sijaissisarukset kaipaavat omaa rauhaa perhe-elämän muututtua hektisempään suuntaan. Muutokset perhe-elämässä voivat kiristää perheen sisäisiä tunteita, jolloin lähipiiriin tarjoama tuki tulee tarpeelliseksi. Kaikilla ei ole mahdollisuutta turvautua lähipiiriin

jolloin esimerkiksi PePPi-hankkeessa toimivista vapaaehtoisista olisi paljon apua perheelle. Haastatteluissa kävi ilmi, että sijaissisarukset eivät olleet täysin tietoisia PePPi-hankkeen toiminnasta tai siitä mitä kautta mahdollista tukea itselle tai vanhemmille olisi voinut lähteä etsimään.

Sijoitettu lapsi muuttaa perhedynamiikkaa ja sijoituksen alussa voi olla lyhyt aika, jolloin kaikki on hyvin eikä ongelmia juurikaan ilmene. Luottamuksen lisääntyttyä ja perheen tullessa enemmän tutuksi keskenään voivat sijoitetut että biologiset sisaret alkaa käyttäytyä yllättävällä tavalla heidän yrittäessä sopeutua muuttuneeseen tilanteeseen. Biologiset lapset voivat olla aluksi hämmentyneitä sijoitetun lapsen saapessa perheeseen. Asiasta voi olla vaikea keskustella yhdessä vieraan sosiaalityöntekijän kanssa. Tutuksi tullut sosiaalityöntekijä tai muu kotikäynneillä käyvä henkilö, takaisi perheille paremman tuen sekä pienentäisi yhteydenoton kynnystä kriisi- tai muutostilanteessa. (Tervonen-Arnkil 2008, 154–156.)

Sijaisperheenä toimiminen ei vaikuttanut perheen sisäisiin suhteisiin, vaan välit omiin vanhempiin sekä biologisiin sisaruksiin koettiin hyvinä. Normaalit arjen erimielisyydet sekä riitelyt mainittiin puhuttaessa perhe-elämästä, mutta niiden ei koettu vaikuttavan perhesuhteisiin. Sijaisperheen arki näyttäytyi haastateltavien mukaan kiireisenä sekä toisinaan nuoret saivat ottaa paljon vastuuta sijoitetuista lapsista sekä toimimaan omien vanhempiensa vertaistukena. Vastuunottamista ei koettu pelkästään negatiivisena asiana vaan myös opettavaisena kokemuksena.

Nuorille tulee antaa perheessä vastuuta, jotta he kokevat itsensä aikuisemmaksi sekä kykeneväksi. Vastuunantaminen voi innostaa nuorta, jolloin he auttavat sisaruksiin ja vaikuttavat perheen hyvinvointiin positiivisesti. Liian vastuun antaminen voi kuitenkin tuntua nuoresta työläältä sekä saada hänet tuntemaan itsensä hyväksikäytetyksi. Vanhempien tulee miettiä, mitä on reilua pyytää nuorelta ja antaa hänelle myös omaa tarvittavaa aikaa. (Parker & Stimpson 2004, 298.)

Sijaissisaruiden koettiin avartavan omaa ajatusmaailmaa sekä lisäävän omaa suvaitsevaisuutta. Erilaiset elämäkokemukset saivat myös miettimään erilaisia elämäntilanteita sekä tätä kautta ymmärtämään paremmin muidenkin ihmisten elämää. Sijaissisaruiden sekä sijaisperheenä toimimisesta voisi jutella sekä muiden sijaissisaruksien tai sijaisperheiden kanssa mutta myös sijoitettuna olevien lasten sekä

nuorten kanssa. Näin sijoitetut lapset sekä perheen biologiset lapset saisivat jakaa omat kokemuksensa sekä heidän olisi helpompi ymmärtää mille toisesta osapuolesta tuntuu.

Vanhempien esimerkillinen toiminta, perustellut mielipiteet sekä erilaisuuteen sekä uusiin tilanteisiin kannustaminen helpotti sijaissisaruteen sopeutumista. Biologisen lapsen mielipiteen kuuleminen sijaisperheeksi ryhdyttyäessä koettiin tärkeäksi asiaksi.

Vanhemmat voivat kannustaa lapsiaan suvaitsevaiseksi sekä hyväksymään erilaisuutta niin uusperheessä kuin sijaisperheessäkin. Suvaitsevaisuuden ja erilaisuuden ymmärtäminen edellyttää omien tunteiden tiedostamisen sekä ymmärryksen siitä, että erilaiset ihmiset voivat elää yhdessä sovussa. Tähän ajatteluun tulee vanhempien kannustaa lapsiaan sekä olla itse hyvänä esimerkkinä. Vanhemmat voivat yrittää asettaa itsensä lapsen asemaan sekä miettiä miltä tilanne heistä tuntuu. (Parker & Stimpson 2004,262.)

Vaikka tuen tarve ei ollut oleellinen, niin jokainen haastateltava koki, että mahdollinen tuki tai oma nuorten ryhmä olisi huono asia. Jos sijaisperheen lapsille ja nuorille järjestettäisiin toimintaa, osallistuisivat haastateltavat siihen. Toiminnan tulisi olla tavoitteen mukaista ja päämäärätietoista toimintaa. Näistä huonoina esimerkkeinä mainittiin yhteiset keilailu sekä uimahallireissut. Järjestettyjä retkiä sekä tapahtumia pidettiin hyvänä ajatuksena, mutta niistä puuttui tavoite eikä aikaa jäänyt muulle kuin keilaamiselle tai uimiselle. Tällöin mahdollisuus tutustua uusiin ihmisiin oli haastavaa eikä reissuista saanut juuri mitään irti.

Ennakkotieto tai sijaissisaruteen valmentaminen mainittiin haastatteluissa. Sijaissisaruksia tulisi jatkossakin valmistella sijoitettujen lasten saapumiseen sekä kertoa heille perheeseen tulevista sijoitetuista lapsista. Mahdollisista sijoitukseen liittyvistä ongelmista tulisi myös puhua jo etukäteen. Ennakkoon annetussa tiedossa tulee kuitenkin ottaa huomioon perheen biologisen lapsen ikä sekä suhteuttaa kerrottava tieto siihen etteivät sijoitettavat lapset vaikuta uhkalta tai ettei heitä leimata valmiiksi biologisen lapsen edessä.

Haastattelutuloksista on koottu kaavio (Liite 3), joka tuo esiin tuen laadun tarpeita. Ylimmällä, punaisella tasolla kuvataan tuen laatua, jotka ovat käytännön apu, tavoit-

teellinen ryhmätoiminta ja sijaisperheiden kokonaisvaltainen tukeminen. Oranssit tasot merkitsevät haastatteluissa ilmi tulleita toiminnan ja tuen laadun tarkennettuja menetelmiä. Käytännön avun kannalta se tarkoittaa sijaissisarusten mahdollisuutta omaan aikaan erityisesti kotona jolloin voisi rauhoittua tekemään niitä asioita joista pitää tai keskittyä opiskeluun. Tämän voisi mahdollistaa esimerkiksi sijoitettujen lasten hoitoavulla. Mahdollisuus osallistua sijaissisaruksille järjestettäviin tapaamisiin voisi kuljetusavulla olla suuri merkitys, sillä Pohjois-Karjalan maakunnassa on pitkät välimatkat ja sijaisperheitä on ympäri maakuntaa. Sijaisperheiden kokonaisvaltaisella tuella tarkoitetaan koko perheen hyvinvointia sekä jaksamista. Haastatteluista kävi ilmi, että myös sijaissisarukset kokevat vanhempiensa vertaistuen tärkeyden. Mitä vanhempia sijaissisarukset ovat, sitä enemmän he kokevat ja ymmärtävät perheessä tapahtuvia asioita. On hyvä, että perheessä jaetaan kokemuksia ja ajatuksia siitä mitä arjessa tapahtuu. Sijaisvanhemmille tulee kuitenkin turvata ja mahdollistaa ajatuksen ja arjen asioiden jaminen toisen mahdollisesti ammatillisesti sijaisvanhempana toimivan henkilön kanssa. Sijaisperheiden kokonaisvaltaiseen tukemiseen liittyy oleellisesti myös oman biologiseen perheen kanssa vietetty aika. Kun sijoitetut lapset ovat kotilomilla tai pois sijaisperheestä, on hyvä antaa aikaa biologiselle perheelle sekä tehdä asioita yhdessä. Vain biologisen perheen kesken jaetut asiat, yhdistävät perhettä sekä auttavat jaksamaan arjessa.

Tavoitteellisen ryhmätoiminnan menetelmät on jaettu kolmeen osa-alueeseen. Näitä ovat satunnaiset tapaamiset, säännölliset tapaamiset sekä verkkotoiminta. Satunnaisilla tapaamisilla tarkoitetaan epäsäännöllisiä tapahtumia, jotka tapahtuvat vain muutamana kerran vuodessa. Näitä voisi olla erilaiset leirit sekä mahdollisesti yhdessä järjestetyt tapahtumat. Säännölliset tapaamiset olisivat joko viikoittain tai kuukausittain, ja niitä voitaisiin järjestää myös verkossa. Tavoitteellisessa ryhmätoiminnassa korostetaan lasten ja nuorten ryhmien pitoa erikseen, eikä yhdistettynä toimintana. Vaikka sijaissisarukset toivoivat omaa aikaa, pitävät he kuitenkin tärkeänä, että sijaissisarukset sekä sijoitetut lapset osallistuisivat mahdolliseen toimintaan yhdessä.

7.5 Tulosten luotettavuus ja yleistettävyyys

Opinnäytetyön aineiston hankintaa varten haastateltiin neljää eri henkilöä. Haastattelut olivat kestoltaan 20–55 minuuttia. Näin ollen voidaan todeta, että haastatteluai-

neisto on suhteellisen pieni eikä sitä voida yleistää koskemaan kaikkia sijaissisaruk-sia. Laadullisia tutkimuksia pidetään yleensä tapaustutkimuksina, joiden tarkoitukse-na ei olekaan tehdä laajoja yleistäviä päätelmiä kuten tilastollisissa tutkimuksissa (Eskola & Suoranta 1998, 65). Tämä kehittämistyö antaa kuitenkin hieman suuntaa sijaissisarouden tuen tarpeesta Pohjois-Karjalassa. Aineistosta nousi muutamia hyviä kehittämisehdotuksia PePPi-hankkeelle Pohjois-Karjalan alueella. Tämän opinnäyte-työn myötä on saatu esiin nuorten omia mielipiteitä ja kehittämisehdotuksia.

Laadullisessa aineistossa ei sen koko tai kattavuus määrittele tutkimuksen onnistu-mista, vaan se mitä tietoa aineistosta on pystytty saamaan. Myös pienestä aineistos-ta voi saada tutkimuksen tai kehittämistyön kannalta merkityksellisiä asioita esille. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena vain kertoa aineistosta esille nous-seista asioista vaan tuoda siitä esiin erilaisia ja tutkimuksen kannalta tärkeiksi havait-tuja näkökulmia. (Eskola & Suoranta 1998, 60–62.)

Aineisto on kerätty huolella sekä luottamuksella ja sitä kerätessä on noudatettu hy-vää tieteellistä käytäntöä. Haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu, joka on helpottanut aineiston analyysia. Aineiston analyysin jälkeen kaikki aineisto on hävitetty, ettei luot-tamuksellisia tietoja pääsisi ulkopuolisten käsiin.

Opinnäytetyön teoriapohja kuvaa tuloksista esiin tulleita asioita ja näin olleen tukee opinnäytetyön tulkintoja. Opinnäytetyössä käytetyt painetut lähteet ovat suhteellisen tuoreita vaikka mukana on myös muutama hieman vanhempi teos. Internetlähteet ovat otettu luotettavilta sivustoilta, joissa käy selkeästi ilmi tiedon julkaisija tai kirjoitta-ja.

7.6 Kehittämisehdotukset PePPi-hankkeelle

Opinnäytetyön aineistosta käy ilmi, että sijaissisarukset olisivat halukkaita osallistu-maan heille sekä sijoitetuille lapsille järjestettyyn yhteiseen toimintaan. Toiminnan tulisi olla tietyn tarkoituksen mukaista, tavoitteellista sekä pitkäkestoisempaa toimin-taa. Opinnäytetyön haastatteluiden perusteella toiminnan tavoitteiksi voisi asettaa uusien ystävien saaminen sekä erilaisten näkökulmien ja kokemusten jakaminen.

Tämän toiminnan tulisi olla tarkoin suunniteltua, ohjattua tutustumistoimintaa eikä passiivista yhdessä vietettyä aikaa.

Yhteisen järjestetyn toiminnan tulisi olla säännöllistä, pitkäkestoisempaa toimintaa eikä pelkästään satunnaisia tapaamisia. Tällöin toisiin nuoriin pääsisi tutustumaan paremmin, jolloin vapaa-aikaa voisi viettää yhdessä järjestetyn toiminnan ulkopuolellakin. Toiminnassa tärkeäksi koettiin, että sitä järjestettäisi mahdollisimman samanikäisten kanssa, lapset ja nuoret omana ryhmänään.

Erityisen tärkeäksi kehityskohdaksi nousee viestintä sekä nuorten tavoittaminen. Tällä hetkellä nuoriin yritetään saada yhteyttä heidän vanhempiansa kautta, jolloin viestit hukkuvat sähköpostiin tai unohtuvat vanhemmille. Tällöin viestiketju katkeaa eivätkä nuoret saa välttämättä viestiä mahdollisesta toiminnasta. Viestinnän parantamiseksi tulisi koota nuorten henkilökohtaiset sähköpostit ja puhelinnumerot, jotta heille voisi viestiä suoraan tulevasta toiminnasta. Suorasta yhteydenpidosta sijaissisaruksiin tai sijoitettuihin lapsiin tulee kuitenkin ensin keskustella heidän vanhempiansa kanssa. PePPI-hankkeella on myös omat Facebook -sivut, joista nuoret eivät kuitenkaan ole tietoisia. Facebookissa toimiminen voi olla tietosuojariski, sillä siellä jokainen on omalla henkilökohtaisella profiilillaan. Nuorille voisi kuitenkin perustaa oman suljetun Facebook-ryhmän, jossa tapaamiset sekä keskustelut näkyisivät vain kutsutuille ryhmän jäsenille.

Nuorten tavoittamiseen sekä motivoimiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tämän kehittämistyön perusteella tiedämme, että nuoret mielellään osallistuisivat tapahtumiin, mutta eivät välttämättä halua tulla paikalle mikäli siellä ei ole ketään tuttuja. Nuoria tulisi osallistaa toimintaan, jolloin he voisivat itse suunnitella tarkemmin omaa toimintaa sekä mitä he haluaisivat siellä tehdä. Kun nuoret saavat itse suunnitella toimintaansa innostuvat he siitä helpommin ja sitoutuvat toimintaan paremmin. Nuorten toiminta voisi olla myös projektimuotoista, jolloin nuoret suunnittelisivat jonkun projektin/tapahtuman ja sen tullessa päätökseen uudet nuoret otettaisiin toimintaan mukaan.

Yhteistä toimintaa suunniteltaessa pitäisi alkuun varata aikaa tavoitteelliselle ryhmäytymiselle. Tällä tarkoitan sitä, että nuorten ryhmää muodostettaessa tutustutaan toisiin kunnolla erilaisten toiminnallisten harjoitteiden kautta. Toiminnalliset harjoitteet

usein rentouttavat tunnelmaa sekä saavat ihmiset vapautumaan. Jos tavoitteellinen ryhmätoiminta halutaan aloittaa esimerkiksi syksyllä ja jatkuvan lukukauden verran voisi toiminta alkaa pidemmällä viikonlopputapahtumalla, jolloin nuoret tutustuisivat toisiinsa ja ideoisivat tulevaa. Tämän jälkeen tapaamisia voisi olla säännöllisesti esimerkiksi kerran kuukaudessa. Toiminnan alussa, esimerkiksi syksyllä, tulisi asettaa toiminnan päätteeksi jokin tavoite, johon ryhmässä yhdessä pyritään.

Säännöllisen toiminnan ei tarvitsisi aina olla fyysisesti yhteen kokoontumista, vaan nykyaikaisia viestintätapoja sekä sosiaalista mediaa voisi hyödyntää yhteydenpidossa. Kokoontumiset voisivat tapahtua Skypen välityksellä, Facebook-ryhmän keskusteluina tai vaikka ryhmän omassa chat-huoneessa keskustellen. Tämä helpottaisi myös kauempana asuvien aktiivisempaa osallistumista.

8 POHDINTA

Sijaisvanhempien tuen tarve sekä sen laatu on monille lähes itsestään selvä asia. Perheen arjen pyörittäminen sekä siihen mahdollisesti yhdistetty erillinen työpaikka on voimia vievää ja oman ajan puutetta esiintyy myös sijaisvanhemmilla. Perheen biologiset lapset jakavat kotona saman arjen kuin sijaisvanhemmatkin, he jakavat myös isovanhempansa sekä muun lähipiirinsä sijoitettujen lasten kanssa. Myös heidän oma aikansa, mahdollisuus rauhoittua sekä keskittyä omiin tarpeisiinsa voi olla puutteellista. Miksi siis myös sijaissisarukset eivät kaipaisi huomiota vain itselleen tai joltain toista, ulkopuolista henkilöä jonka kanssa jakaa asioita.

Ennakkovalmennuksen tärkeys on oleellinen sijaisvanhemmille ja perheen sisällölliseen muutokseen valmistautuminen on tärkeää. PRIDE-ohjelma perustuu sijoitetun lapsen tarpeisiin, mutta mikä taho huomioi sijaisperheen biologisen lapsen tarpeet? Jos sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet sijaisvanhemmiksi ryhtymiseen, eivätkö sijaissisaret tarvitsisi myös riittävät valmiudet sijaissisaruksina toimimiseen? Sijaisvanhempien ennakkovalmennus ottaa huomioon myös sijaissisarukset, mutta pitäisikö asiaan paneutua yhä tarkemmin.

Tämä opinnäytetyö on pintaraapaisu sijaissisaruksien tuen tarpeen tutkimiseen. Asiaa tulisi tulevaisuudessa tutkia yhä laajemmin sekä syvällisemmin. Tässä opinnäytetyössä haastatellut sijaissisarukset eivät kaivanneet tukea sijaissisaruuteensa, mutta olisivat silti ottaneet sitä mielellään vastaan. Luulen, että se kertoo siitä, että nuorempana tuen tarpeen huomaaminen on haastavampaa eikä mahdollisia tuen laadun muotoja koeta varsinaisena tukena vaan yhteisenä toimintana.

Opinnäytetyötä varten oli tarkoitus haastatella useampaa sijaissisarusta, että kehittämistyöntulos olisi ollut kattavampi. Haastateltavien etsintä oli erittäin haasteellista ja siihen olisi pitänyt panostaa huomattavasti enemmän. Haastateltavien puuttumisen vuoksi myös opinnäytetyöprosessi viivästyi. Jos olisi ollut resursseja, sijaisperheisiin olisi voitu lähettää haastatteluun kutsukirjeitä tai informoida opinnäytetyöstä laajemmin. Toteutunut haastattelijamäärä ei kerro paljoakaan sijaissisaruksien tuen tarpeesta tai sen laadusta, mutta haastattelut ovat tuoneet muutamia uusia näkökulmia sijaissisarouden nykytilasta Pohjois-Karjalassa. PePPi-hankkeelle tehtävä kehittämissuunnitelma jää haastateltavien vähäisyyden vuoksi vajaaksi, sillä haastatteluista ei ilmennyt juurikaan toimintaa kehittäviä, uusia näkökulmia.

Haastateltavien puuttumiseen voi olla monia syitä, mutta luulen, että suurin syy siihen oli, että haastateltavia ei yksinkertaisesti tavoitettu niiden viestimien kautta mitä kautta heitä yritettiin tavoitella. Erilaiset tietosuojan liittyvät syyt eivät myöskään antaneet minulle itselleni mahdollisuutta ottaa suoraan yhteyttä haastateltaviin vaan viestin tuli kulkea PePPi-hankkeen kautta. Myös haastattelun arkaluonteisuus tai alun perin haastattelun kohdistaminen tiettyyn ikäryhmään saattoivat hankaloittaa prosessia.

Tietosuojan vuoksi opinnäytetyössä ei kerrota haastatelluista sijaissisaruksista tunnistetun tai taustatietoja ettei heitä pystyittäisi tunnistamaan. Tämän vuoksi myös yksittäiset haastatteluvastaukset yleistetään koskemaan kaikkia neljää haastateltavaa, mikä vaikeuttaa tulosten analysointia. Mikäli haastateltavia olisi ollut huomattavasti enemmän, olisi tuloksia voinut yhdistellä koskemaan samaa vastaajaa. Haastateltavista olisi voinut myös kertoa enemmän yksityiskohtaisempaa taustatietoa, jolloin tuloksista olisi voinut saada enemmän irti.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan opinnäytetyön aineistoa piti kerätä verkkopohjaisessa keskusteluympäristössä, kuten chatissa. Opinnäytetyöprosessin pitkittymisen myötä myös tästä suunnitelmasta luovuttiin. Koen, että olisin itse onnistunut haastattelijana paremmin verkkokeskusteluissa kun kasvokkain tapahtuneessa yksilöhaastattelussa. Teemahaastattelu on vaativa haastattelumuoto, ja se vaatii hyvin onnistuakseen paljon haastattelukokemusta, mitä itselläni ei ollut lainkaan.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut paljon. Olen saanut itselleni haastattelukokemusta sekä oppinut muokkaamaan suunnitelmia aiempien epäonnistuttua. Näiden lisäksi olen saanut paljon tietoa perhehoidosta sekä sijaissisarudesta. Toivon, että tämä kehittämistyö tuo esille sijaissisarouden tuen tarpeen ja laadun jatkotutkimisen tärkeyttä.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Back-Kiianmaa, Raili & Hakkarainen, Pirjo 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Teoksessa Ketola, Jari (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Juva: PS-kustannus. 121–141.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Heinonen, Hanna & Väisänen, Antti & Hipp, Tiia 2012. Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 28.8.2014. http://www.lskl.fi/files/1518/Miten_lastensuojelun_kustannukset_kertyvat.pdf

Hirsjärvi, Sinikka & Hurme, Helena 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sinikka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hämäläinen, Kati 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 56/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Inkilä, Tuire 2000. Vieraita lapsia perheessä: sijaisperheiden omien lasten kokemuksia sijoituksesta. Pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 18.1.2015 <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12778/tinkila.pdf?sequence=1>

Jallinoja, Riitta 2000. Perheen aika. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Ketola, Jari 2005. Sijaisperhetoiminnan suunnitelmallinen organisointi ja sijaisperheiden tukeminen. Teoksessa Laaksonen Sari & Kemppainen, Martti (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry. 125–142.

Ketola, Jari 2008a. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa Ketola, Jari (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Juva: PS-kustannus. 15–26.

Ketola, Jari 2008b. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa Ketola, Jari (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Juva: PS-kustannus. 27–60.

Kerola, Merja 2010. ”No kyl mä piän sitä sillee niinku siskona”: sijaissisaruuks perheen biologiste lasten näkökulmasta. Viitattu 14.11.2014 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201004211548>

Kinnunen, Henna 2008. ”Sehän niinku on silleesti mun pikkusisko” – sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaisaruudesta. Pro gradu –tutkielma. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Kuopio: Kuopion yliopisto. Viitattu 14.11.2014 <https://docs.google.com/file/d/0B6w3RGpmheZ9WUpfUVpmbDBSaDg/edit>

Kuja-Halkola, Tiina & Karjalainen, Heini 2011. ”Se oli aina sellainen pikku enkeli”: Sijaisperheissä sijoitettuna olleiden nuorten kokemuksia sijaissisaruiden tasa-arvoisuudesta. Viitattu 14.11.2014 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201104285157>

Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.

Kyllönen, Juho & Sutinen, Jussi 2007. ”En enää ollukaan se tyyppi, joka sai kaiken huomion” Sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruiden tasavertaisuudesta. Jyväskylä: JAMK-ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.1.2015 <https://docs.google.com/file/d/0B6w3RGpmheZ9SFpoQ2JrbWRFcVE/edit>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 28.8.2014 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Marjomaa, Paula ja Laakso, Milja 2010. Terveisiä täältä kodista! Lasten, sijaisvanhempien, syntymävanhempien ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmia lastensuojelun perhehoitoon. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 17. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.

Muona, Minna & Hyvärinen, Ulla-Riikka 2010. ”Jos se olis tyttö, niin siskoks tai jos se olis poika, niin veljeks”: Pride-valmennuksessa olevien perheiden biologisten lasten valmistautuminen sijaissisaruihin. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.11.2014 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201005027425>

Nuorisolaki 27.1.2006/72. Viitattu 28.8.2014 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Parker, Jan & Stimpson, Jan 2004. Sisarusuhteet – kilpailua ja rakkautta. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Pelastakaa Lapset ry 2014a. Viitattu 28.8.2014 <http://www.pelastakaalapset.fi/jarjesto/lapsen-oikeudet/>

Pelastakaa Lapset ry 2014b. Viitattu 28.8.2014 <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/>

Pelastakaa Lapset ry 2014c. Viitattu 17.10.2014. <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyto/kehittamishankkeet/peppi-hanke/>

Pelastakaa Lapset ry 2014d. Viitattu 17.10.2014 <http://www.pelastakaalapset.fi/jarjesto/>

Pelastakaa Lapset ry & Perhehoitoliitto ry & Pesäpuu ry 2012. Vapaaehtoiset voimavarana sijaisperheiden tukemisessa 2012–2016. PePPi-hankkeen projektisuunnitelma.

Perhehoitoliitto ry 2014. Viitattu 17.10.2014
http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoitoliitto_ry

Perhehoitoliitto ry 2015a. Viitattu 22.1.2015. <http://www.perhehoitoliitto.fi/palvelut>

Perhehoitoliitto ry 2015b. Viitattu 26.1.2015
http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/perhehoidon_tuki

Perhehoitajalaki 3.4.1992/312. Viitattu 28.8.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920312#P1>

Pesäpuu ry 2014a. <http://www.pesapuu.fi/toiminta/sijaisvanhempien-valmennus-ja-tuki/> Viitattu 14.1.2015

Pesäpuu ry 2014b. Viitattu 17.10.2014. <http://www.pesapuu.fi/toiminta/>

Pylkänen, Anu 2008. Miten oikeus määrittelee perheen? Teoksessa Sevón,Eija & Notko, Marianne (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus. 71–92.

Rotkirch, Anna 2014. Yhdessä. Lapsen kasvatus ei ole yksilölaji. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Sevón, Eija & Notko, Marianne 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Sevón,Eija & Notko, Marianne (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus. 13–25.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710. Viitattu 26.1.2015
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710#L3P25>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2015. Viitattu 26.1.2015
<http://www.stm.fi/vireilla/lainsaadantohankkeet>

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013. Lastensuojelu 2012. Tilastoraportti. Viitattu 28.8.2014.http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2014. Lasten suojelun käsikirja. Viitattu 17.1.2015
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Tervonen-Arnkil, Kaisa 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa Ketola, Jari (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Juva: PS-Kustannus. 147–160.

Tilastokeskus 2014. Viitattu 26.9.2014. <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vaattovaara, Virpi & Maula, Raija 2010. ”Ettei joudu silleen yllättäen vaan johonkin” Lyhytaikainen perhehoito osana lastensuojelun avo- ja sijaishuoltoa. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro 14. As Reusner 2010: Pelastakaa Lapset ry.

Valkonen, Leena 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella? Teoksessa Ketola, Jari (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Juva: PS-kustannus. 99–120.

Werling, Jenny 2014. Biologiska barns upplevelse av sin vardag i familjehemmet samt deras tankar om stöd. Arcada ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.1.2014. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85098/examensarbete%20slutgiltigt.pdf?sequence=1>

TEEMAHAASTATTELU RUNKO

Tämän teemahaastattelun tarkoituksena on selvittää Pohjois-Karjalan alueella asuvien sijaisperheiden biologisten lasten toiveita tuesta sekä tuen laadusta. Haastattelulaineistoa kerää opinnäytetyötänsä varten Paula Hirvonen, kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman opiskelija Humanistisesta ammattikorkeakoulusta Joensuusta. Opinnäytetyön tilaajana toimii PePPi-hanke.

Haastattelun teemat

Tässä näette haastattelun teemat sekä muutamia kysymyksiä teemoihin liittyen. Kysymykset muuttuvat sekä elävät haastattelutilanteessa, sekä haastattelija saattaa esittää lisäkysymyksiä vastauksen tarkentumiseksi. Pysymme kuitenkin otsikoiden mukaisissa teemoissa.

PERHE JA PERHESUHTEET

- Ketkä perheeseen kuuluu?
- Kuinka kauan teillä on ollut sijoitettuja lapsia? Kuinka kauan sinä olet asunut heidän kanssaan?
- Miten kuvaillet välejäsi vanhempiisi, biologisiin sisaruksiin sekä teille sijoitettuihin lapsiin.

SIJAISSISARUUS

- Miten valmistauduitte perheenä sijoitetun lapsen saapumiseen?
- Vanhempiesi ryhtyessä sijaisvanhemmiksi, kävitkö sinä etukäteisvalmennuksessa?
- Miten kuvaillet sijaissisaruksena olemista?
- Kuinka mielestäsi vanhempiesi aika jakautuu lasten välillä?
- Ovatko vanhemmat tasapuolisia sisarusten välillä?
- Harrastatteko perheenä jotakin? Harrastatko sinä itse jotakin?

TUENTARVE, TUENLAATU

- Tunnetko muita joiden perheissä on sijoitettuja lapsia?
- Haluaisitko tavata muissa perheissä asuvia sijaissisaruksia?
- Haluaisitko yhteistä toimintaan muiden perheiden sijaissisarusten kanssa?
- Kaipaisitko jotain muunlaista toimintaa? Kerro omin sanoin.

Lupalomake haastattelua varten

Tämä lupalomake toimii kirjallisena suostumuksena osallistumisesta haastatteluun koskien sijaisperheiden biologisten lasten toiveita tuesta ja tuen laadusta. Suostumuksellanne annatte luvan haastatteluaineiston käyttöön opinnäytetyössä ja PePPI-hankkeessa sekä suostutte opinnäytetyön julkaisemiseen. Haastateltavien henkilötietoja käsitellään luottamuksellisesti sekä siten ettei kukaan henkilö ole tunnistettavissa julkaistussa tekstissä. Sekä haastateltavan että haastateltavan lapsen huoltajien tulee allekirjoittaa lupalomake.

Suostun haastatteluun/Annan suostumukseni alaikäisen lapseni haastattelemista varten.

Paikka ja aika

(Huoltajien) allekirjoitukset ja nimen selvennykset

Suostun osallistumaan yllä mainittuun haastatteluun ja minulle on selvitetty, että minusta kerättävää tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja siten ettei minua voida tunnistaa julkaistusta tekstistä.

Haastateltavan (lapsen) allekirjoitus ja nimen selvennys

Palauttakaa lupalomake haastattelijalle haastatteluun saapuessanne, kiitos!

SIJAISSISARUSTEN TUEN LAATU

LIITE 3

